

9637
Б 18

Байанаева П.Д.

*Санаам далын
арыйан...*

Нам, 2008 с.

9637
Б18

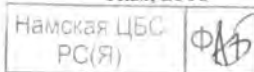
И.Е.Винокуров аатынан Намнаабы
технология уонна дизайн педагогической колледжа

Байанаева П.Д.

Санаам далын арыйан...

57243

Нам, 2008

саныбын...

Ол кэиниттэн 2006 сыллаахха “И.Е.Винокуров 110 сылыгар” диэн хоһооммунан удуус бэтэрээннэрин сэбиэтэ көгүдээбит куонкуруһугар кыттаммын, иккис миэстэлээх биричинэн уонна дипломунан нагараадаламмытым.

Оччоттон баччага диэри хоһоон, ыстатыйа суруйуутун хобби быһыытынан көрөбүн - санаам кэллэгинэ, эбэтэр ис сүрэхпиттэн ылынар киним туһунан суруйуох санаа тэһитэ кэйдэгинэ, уруучукабын ыламмын илиис-илиис бөгөтүн марайдыбын, хат-хат суруйабын, көннөрөбүн, чочуйабын.

Быйыл биһиги үөрэхпит кыһата 45 сылын бэлиэтиир үбүлүөйүгэр сөп түбэһиннэрэн, бу хомурууньук күн сириг көрөн эрэрбиттэн олус үөрөбүн уонна колледж салаататыгар, чуолаан директорга Ядреева Е.В., дипломнай үлэ быһыытынан ылыммыт Замятин Владлеңца, коллегаларбар Стручков Е.С., Муксунов А.П., Налимова Н.П. уо.д.а. улахан махталбын тизэрдэбин.

Ыччат үүнэр-сайдар суолун тобулууга

Прасковья Дмитриевна Байанаева И.Е. Винокуров аатынан Намнаабы технология уонна дизайн педагогической колледжыгар 1999 сылтан практической психологынан үлэлиир. Кини үлэтин чэрчитинэн устудьуоннар адаптацияны этэннэ ааһыларыгар, колледжка бэйэлэрин миэстэлэрин булуналарыгар, личность быһыытынан сайдалларыгар, учуутал үлэтигэр сыстан, уһуйуулан иһиилэригэр сөптөөх усулуобуйаны тэрийиигэ элбэх өрүттээх үлэни ытар. Кини устудьуон буоллун, үлэһит буоллун- барыларыгар болѳомтолоохтук уонна эйбэстик сыһыаннаһар, кимизэх эмэ туһалаатарбын диэн санаанан салайтаран үлэлиир; бэйэлэрин сэнэнэр, кыбыстанһан эдэр дьону, тулаайах, инбэлиит, доруобуйалара мөлтөх оѳолору болѳомто киинигэр тутан, утумнаах үлэни ытар. Бу үлэтинэн методической көмө онорон, уопутун чөкөттө. Маныха СГУ доцена, педагогической наука кандидата, республика биллиилээх психолога М.Д. Гермогенова үчүгэй сыанабылы биэрбитэ. Бу эдэр киһизэхэ улахан өйөбүл, тирэх буолар.

Прасковья Дмитриевна бэйэтин тустаах үлэтин кытта преподаватель үлэтин табыгастаахтык дьүүрэлиир, устудьуоннары кытта ситимин бөѳөрөгөтөр. Ол курдук, кини этнопедагогика, этнопсихология предметтэригэр программалары онорон, колледж иһинэн учууталлары бэлэмниир үөрэх ситимигэр национальной-региональной киллэһиги кэнэтэн, ситэрэн-хоторон биэрдэ. Үөрэх таһынан үлэбэ сана тэрээһиннэри киллэртээн, устудьуоннар үүнэр-сайдар суолларын тобулууга бэйэтин кылаатын киллэрэр. Холобур, кини көбүлээһининэн колледжка Төрөөбүт тыл нэдиэлэтин ытыгы үтүө үгэскэ кубулуйда, Дьинэ кэргэн аан дойдутаабы күнүн бэлиэтээһин олохтонно, эдэр аҕалар, уолаттар уопсай үлэбэ көхтөрүн үрдэтиигэ анал тэрээһиннэр ытыгылар буоллулар.

Мин, Прасковья Дмитриевна уонна технология преподавателэ В.Д. Гаврильев буолан литературнай куруһуок тэрийэн, айар дьөбүрдээх оѳолору түмэн, “Истинг изйии сипсиэрэ” диэн устудьуоннар хоһооннорун хомурууньугун таһаарбыппыт. Бу кинигэни республикага Төрөөбүт тыл уонна сурук-бичик күнүн бэлиэтиир үрдүк үөрүүбүт 10 сыла туолуутугар уонна саха норуотун биир чабылхай уола, бөдөн государственной-политической деятель, биир дойдулаахпыт И.Е. Винокуров төрөөбүтэ 110 сааһыгар анаабыппыт.

Бу курдук Прасковья Дмитриевна эдэр киһи бэйэтин омук быһыытынан билиниитигэр, төрөөбүт тылга таптала инэриигэ, төрүт

култууража ытыктабыллаах сыһыаны иитингэ утумнаахтык уонна таһаарыылаахтык үлэлиир. Киниэхэ туох баар үчүгэйи, эдэрдии эрчими, доруобуйаны уонна тус олоһор дьолу-соргуну баһарабыт.

*У.А. Аввакумова,
Ил Түмэн иһинэн тэриллибит ыччат парламенын
чилинэ, регионнары кытары сыһыаннаһы
кэмитиэтин бэрэсэдээтэлин бастакы
солбуйааччы, Нам педколледжын преподавателэ.*

“Учуутал аргыһа”, 2006 сыл, ахсынньы 21 күнэ.

I. Ыстатыйалар

Үөрэнээччилэрэ ситиһиилэнэн кэллилэр

Олох хаамыытын сизиринэн, бүгүнгү күн учууталга, кини киһи уонна үлэһит быһыытынан хаачыстыбаларыгар үрдүк ирдэбиллэри туруорда. Ол иһин айымньылаахтык үлэлиир, үүнүү-сайдды суолун тутуспут дьулуурдаах учууталлар ахсааннара элбээн иһэр. Ол биир чабылхай холобурунан Нам улуухун киинигэр олорор, 2 нүөмөрдээх оскуола IV “А” кылааһын салайааччыта Варвара Васильевна Сивцева буолар. Кинини үөрэнээччилэрэ, биир дойдулаахтара бастын учуутал, истин-иһирэх ийэ, тапталлаах кэргэн, эйбэс-сайаҕас киһи быһыытынан биллэлэр.

Варвара Васильевна 20 сыл алын кылаас учууталынан бэриниилээхтик үлэлээн кэллэ, элбэх грамоталарынан, дипломнарынан, махтал суруктарынан наһараадаланна. Ол эрэри кини, ситиспит кирбиитинэн уоскуйан хаалбакка, үөрэтэр дьобурун салгыы сайыннарарга, сатабылын өссө үрдэтэргэ утумнаахтык үлэлэһэр.

Билигин Л.В.Занков сайыннарыылаах ньымата Россия үрдүнэн биһирэнэн, оскуолаларга киэнник тарҕана турар. Варвара Васильевна бу ньыманан үлэлээбитэ балачча буолла. Бу үөрэтии учууталтан, кини таһымыттан быһаччы тутулуктаах. Варвара Васильевна сана сүүрээни үлэтигэр кыайа тутан киллэрдэ. Кини хас биірдии үөрэтэр оҕотугар харыстабыллаахтык сыһыаннаһар; үөрэнээччилэрэ туруоруллубут соруудаҕы араас ньыманан суоттууларын тулуйан-тэһийэн көһүтэр; оҕолор уруокка элбэхтик санаралларын, бары көхтөөхтүк үлэлииллэрин сатабыллаахтык тэрийэр. Ол да иһин буоллаҕа, Варвара Васильевна үгүс ситиһиитинэн биһигини үөрдэр. Ол курдук, ааспыт 2002-2003 үөрэх дьылыгар “Колми” САО үбүлээбит куонкуруһугар кыттан, “Сыл бастын учуутала” буолбута. Быйыл Н.В.Егоров төрөөбүтэ 100 сылыгар анаммыт республикатааҕы I дистанционной олимпиада 4-с түһүмэҕин түмүгүнэн III миэстэҕэ тигистэ. Ити олимпиада педагогической блогар II миэстэ буолла. Республикааҕы педагогической мастерскойга кыттан, кини учуутал быһыытынан сатабыллара, үөрүйэхтэрэ республикаҕа тарҕанна. Итини таһынан видеоуроктар республикатааҕы куонкурустарыгар кыттан, II миэстэ буолары ситистэ.

Бу дьыл кулун тутар ыйыгар Москва куоракка Занков систематынан үөрэнэр оҕолор билиилэрин, төһө бэлэмнээхтэрин көрдөрөр Бүтүн Россиятааҕы интеллект марафонугар кини үөрэтэр оҕолоро Толя Нератов, Даша Байанаева, Коля Сивцев ситиһиилээхтик кыттан кэллилэр. Толя Нератов

*Хангастан унга: Сивцева В.В., Даша, Нечаева А.А.
(учебниктар автордара), Коля уонна Толя.*

математикаҕа I миэстэни ылан, учууталыгар, төрөппүттэригэр, биир дойдулаахтарыгар дьоһун бэлэҕи онордо.

Кылгастык марафон туһунан кэпсиир буоллаха, бу тэрээнин иккис ыгытыллыта эбит. Онно марафон кыгтылаахтарыгар анаан Москва мээрэ Юрий Лужков анал фонда тэрийбит, онон оҕолор босхо аһаан, араас тэрээниннэргэ көнүл сылдьан кэлбиттэр. Быйыл бу марафонна Россия 17 регионуттан барьта 41 оҕо кыгтыбыт, олоҕо истэригэр Саха сириттэн Варвара Васильевна үс оҕото кыттан, үөрүүтэ улахан.

Мин, төрөппүт буоларым быһытынан, оҕом учууталын үрдүк ситиһиилэриттэн олус үөрэбин уонна улаханник астынабын. Варвара Васильевнаҕа чэгиэн доруобуйаны, тус олоҕор дьолу, үлэтигэр өссө үрдүк ситиһиилэри баҕарабын.

*"Учуутал аргыһа", 2004 сыл,
бэс ыйын 10 күнэ.*

Олонхо-саха омук тылын биһигэ

И.Е.Винокуров аатынан Намнааҕы педколледжка олунньу 7-12 күннэригэр Саха тылын нэдиэлэтэ буолан ааста. Нэдиэлэҕэ аналлаах линейка, литературнай биэчэр, истиэнэ хаһыатын таһаарыы, тыл туһунан сэлэргэһии, интеллектуальной оонньуу, радионан сахалыы биэриилэр ыгытылыннылар. Бу тэрээһиннэргэ 2 "а" курс (куратор Л.И.Корякина) устудьуоннара көхтөөхтүк кыттан, тэрийэр комиссия олохтообут анал бириһин ылылар.

"Поэзия алыптаах эйгэтэ" литературнай биэчэри, олохтоохтор убаастаан "эдьий" диэн ааттыыр киһибит, улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин председателэ М.В.Петрова кэлэн олус интэриэһинэйдик ыгытта. Чаастан ордук өйүттэн саха суруйааччыларын хоһооннорун ааҕан барыбытын сөхтөрдө. Кини көннөрү ааҕынан эрэ мунурдаммакка, автор айар үлэтин ситиһии сырдатан, олоҕу кытта ситимнээн, баар исторической чахчылары туһаммыта эдэр ыччат болбомтотун ылыан ылла.

Нэдиэлэ биир бэлиэ түгэнинэн Намнааҕы 2 нүөмэрдээх оскуола учуутала Н.С.Винокурова кут-сүр ис хоһоонун, Айыы үөрэҕин суолтатын кэпсээһинэ буолла. Кини олонхо саха философиятын биһигэ буоларын бэлиэтээтэ, тылбыт сүмэтэ олонхоҕо баарын тоһоҕолоон эттэ.

Сахалыы истиэнэ хаһыатын таһаарыыга I миэстэни 2 "г" курс (куратор В.И.Петров), II миэстэни 2 "в" (куратор М.В.Слепцова), III миэстэни 3 "г" (куратор Р.Н.Сысолятина) ылылар.

"Тылбыт-барьта баайбыт" интеллектуальной оонньууну библиотекардар М.Н.Гаврильева уонна И.Е.Барамыгина "История көлөһөтө" диэн оонньуу форматынан ыгытылар. Үһүс түһүмэх түмүгүнэн 2 «в» куурус үөрэнээччитэ Александра Маркова кыайылааһынан ааттанна, Иванна Горохова (3 курс), Семен Портнягин (1 курс) биһирэбил бириискэ тигистилэр.

Ити курдук, Саха тылын нэдиэлэтэ устудьуоннар өйдөрүгэр-санааларыгар кэрэхсэнэр түгэн буолан, өр сылларга хаалыа диэн бигэ эрэллээхпит.

"Эңсиэли", 2005 сыл, олунньу 26 күнэ.

Уол оҕо - норуот кэскилэ

Бүгүнгү олох дьалхааныгар оҕустаран, уол оҕо, эр киһи бэйэтин бигэтик сананыыта, оҕону иитиигэ аҕа оруола ханан даҕаны биллэрдиик түстүлэр. Аҕалаах эрээри аҕа иитиитин ааспатах, эбэтэр аатыгар эр ааспыт оҕолор элбээн иһэллэр. Оттон биһиги итэбэлбитинэн, Айыыны кытта ситимнээх сирдээҕи олох сокуонунан, эр киһи олоххо суолтата түстэҕинэ, кэхтин, ыһыллыы барар.

Биһиги үөрэхпит тэрилтэтин ылан көрдөххө, ээл-дээл сыһыаннаһан үөрэбэр соһуллааччы, бэрээдэги кэһэн үөрэхтэн уһуллааччы баһыйар ахсааннара уолаттар буолаллар. Ытыллар тэрээһиннэргэ (спорт эйгэтиттэн уратыларга) активнай кыттыыны

уолаттар эмиэ ылбаттар. Манньк балаһанньаны көннөрөр инниттэн, үлэни дьиз кэргэнтэн, детсадтан, оскуолаттан саҕалаан утумнаахтык ытыахха наада. Колледж учууталлары бэлэмниир буолан, бу проблемаҕа үчүгэйдик ылсыһан үлэлээн эрэр. Ити курдук, кулун тутар ый иккис анарыгар, аҕалар күннэрин көрсө, манньк үлэлэр аастылар:

- Кулун тутар 17 күнүгэр 3 “г” курс устудьуона Софронов Марк курсовой үлэтин проегынан дуобаты сэнээрээччилэри мунһан турнир ытта. Онно 17 уол, 6 кыыс кыттыыны ыллылар. Уолаттарга Прокопьев Василий (1 “г”) биир да тэннэһиитэ суох эрэллээхтик бастаата, иккис миэстэни Иванов Иван (2 “д”) ылла, үһүскэ Бучугасов Петр (2 “г”) тигисэ. Кыргызтарга кыайыылааһынан Большакова Айталинка (4 “в”) буолла, иккис миэстэҕэ Шамаева Марина (3 “д”) табыста. Кыайыылаахтар бириистэрин, кэспэтин быһыытынан, колледж үлэһиттэрэ уйунулар.

- Кулун тутар 27 күнүгэр улуус психологическай Кииниттэн Кирова М.И. кэлэн эдэр ыалларга занятие ытта, кини дьиз кэргэнтэ тахсыталыыр өйдөспөт түгэниигэ киһи хайдах гынахтааһын туһунан боппуроска сүбэлэри-амалары биэрдэ.

- Сарсыныгар, кулун тутар 28 күнүгэр, колледж 3-4 куурсун уолаттарыгар төгүрүк остуол тэрилиннэ. Маныаха, Хатын-Арыы нэһилиэгиттэн, республикаҕа биллэр-көстөр үлэлээх Аҕалар түмсүүлэрин салайааччылары ынырыллан кэлэн, бэрт элбэҕи кэспэтиилэр, санааларын үллэһиннилэр. Григорьев Т.Т. түмсүү үлэтин, ситиһиилэрин сырдатта. Варламов К.П. итэбэл туһунан, аҕалар оҕону иитиигэ оруолларын туһунан

бэрт итэбэтиилээхтик, астыктык сэлэргээтэ, куһаҕан дьаллыктан туора турар наадатын ыйда. Кини эдэр киһи оронун кичэйэн оноруутуттан күнүн саҕалаатаһына, барыта бары сааһыланан, бэрээдэктэнэн, сөптөөх хайысханан быһаарыллан иһэр буолар диэн бэйэтин кистэлэнин арыйда.

Биһиги коллективпытыгар холобур буолар аҕалар эмиэ элбэхтэр. Олортон Эверстов Ю.А. кэспэтиигэ кыттыһан эдэр дьонно анаан тыл эттэ. Кини эр киһи дьахтарга, кыыс оҕоҕо сыһыанынан ис култуурата, киһилии майгыта кэмнэнэрин бэлиэтээтэ, эдэр киһи ийэтигэр, эдьийдэригэр-балыстарыгар, кэргэнигэр, бары атын кыргызтарга, дьахталларга убаастабыллаахтык сыһыаннаһахтааһын, илиитин көтөбүөхтээбэр, куолаһын да сонотуо суохтааһын ыйда. Төгүрүк остуол кэспэтиигэр кырдыаҕас учуутал, биһиги бары ытыктыыр коллегибыт Готовцев И.Н. кытынна. Кини олох туһунан бэйэтин көрүүтүн эдэрдэргэ тириэртэ. Бу орто дойдуга киһи астыктык, үчүгэйдик олороору кэлэр, бары үтүөҕэ, кэрэҕэ, сырдыкка тардыһахтаахпыт диэн бэлиэтээтэ. Кэспэтиигэ колледж директора Ядреева Е.В. кыттыыны ылла. Кини дьиннээх эр киһи ханнык хаачыстыбалардаах буолуохтааһын тохтоото, уолаттары барыларын инники күөнгэ сылдылларыгар, бэйэлэрин туруоруммут сыалларын ситиһэллэригэр эрэнэрин тоһоҕолоон бэлиэтээтэ.

Бу курдук, олус үчүгэйдик, төгүрүк остуол тула кэскиллээх, дирин ис хоһоонноох санаа атастаһыыта барда.

- Муус устар 1 күнүгэр эдэр аҕа күрээҕэ буолла. Биһиэхэ 20 эдэр аҕалаахпыт, олортон 4 устудьуон күрэхтэһиигэ кытынна: 2 “а” курс устудьуона Герасим Стрекаловская, 2 “б”-ттан Михаил Хадаров, 3 “а”-ттан Алексей Корнилов, 4 “г”-ттан Юрий Доромонов. Дьүүлүлүүр сүбэ састааба 3 киһилээх этэ: Ядреева Е.В., Максимов Г.Е., Гладков А.А. Түөрт түһүмэх кэспэтиигэ кыайыылааһынан Орто Халыматтан сылдыар, горнайдар күтүөттэрэ Корнилов Алексей табыста. Кини 2003 сыл балаҕан ыйын 20 күнүгэр биһиги студенткабытын, Горнайтан сылдыар Марияны кытта сыбаайбалаабыттар, билигин уоллара Тима 2 саастаах, эбээ-эһээ оҕото. Алексейга “Бастын эдэр аҕа” бочуоттаах аата инэрилиннэ. Доромонов Юрий “Бэргэн ытааччы”, Стрекаловский Герасим “Эр хоһуун”, Хадаров Михаил “Мындыр өй” номинациялар хаһаайыннарынан буоллулар.

Быһылгы дьылга Аҕалар күннэрин бэлиэтээһингэ ытыллыбыт тэрээһиннэр колледжка үтүө үгэс быһыытынан олохсуйаллара буоллар диэн баҕа санаалаахпын.

“Stud-land”, 2005 сыл,
ыам ыйа

Ыччат үөрэнэр, үлэлиир уонна сынньанар

ТУТТАР ЭТЭРЭЭТ: ЫСТААП МАННА ХАТАРЫЛЛАР

И.Е.Винокуров аатынан Намнаабы педагогической колледж “Звонкое лето” ыччат тутар этэрээтин үс биригээдэтэ “Кыайыы 60 сылыгар - 60 производственной тутууну!” улуустаабы хамсааһынна көхтөөхтүк кытынна. Ол курдук, Тааттаттан сылдыар 2-с куурус устудьуона Егор Огонеров биригэдьиридээх биэс киһилээх биригээдэ Үөдэйгэ “Дьабынытта” бааһынай хаһайыстыбатыгар 20 x 10 кв.м иэnnээх хотон маһын бэлэмнээтэ. Кинилэр 8-9 м усталаах 100 бэрэбинэни хатырыктаатылар, 500 хотон эркинэ, муостата тахсар маһын бэлэмнээтилэр, 28 остуолбаны туруордулар. Биригээдэ үлэтин бааһынай хаһайыстыба салайааччыта Виктор Обутов “үчүгэйнэн” сыаналаата.

Василий Артамонов биригэдьиридээх тобус киһилээх иккис биригээдэ II Хомустаахха үлэлээтэ. Устудьуоннар Н.П.Ширяев сакааһынан туох баар билиилэрин, сатабылларын туһанан, өрө көтөбүллүүлээхтик үлэлээтилэр. Кинилэр оҕо лаабырыгар 4 спальнай куорпус фронтонун саайдылар, 500 м уһуннаах күрүүнү туттулар, быраан үрдүгэр 8 муннуктаах цилиндрическэй

смотровой площадканы онордулар. Устудьуоннар Нам улууһун биир кэрэ айылҕалаах сиригэр сылдьан, илиилэринэн тутан-хабан дьонно туһалаах объектары онорбуттарыттан олус дуоһуйан кэллилэр.

Сэттэ киһилээх үһүс биригээдэ колледжпыт производственной мастерскойугар капитальной өрөмүөнү ытта. Кинилэр бары I куурус устудьуоннара. Биригэдьиридэрэ Хангаластан сылдыар Афанасий Шапошников. Салайааччылар, технология преподавателэ В.Д.Гаврильев этэринэн, оҕолор сөптөөх үөрүйэхтэри ылбыттар, төгүрүччү өттүнэн туһалаах үлэ барбыт.

Ити курдук НПК тутар этэрээтин 21 байыаһа куйаастан, бырдахтан иннибэккэ, туруоруммут сыалын чизэстээхтик толордо.

*“Эңсиэли”, 2005 сыл,
атырдыах ыйын 6 күнэ.*

БЭЙЭЛЭРИН КЫЛААТТАРЫН КИЛЛЭРДИЛЭР

Соторутаабыта, бу дьыл алтынны 21 күнүгэр Дьокуускайга ыччат тутар этэрээттэрин уонна педэтэрээттэр республикатаабы слеттара буолан ааста. Онно биһиги үөрэхпит кыһатыттан 10 устудьуон ынырыллан, кыттыыны ылан кэллэ. Программа быһытынан, слет кыттыылаахтарын регистрацията 9 ч. 30 мүн. 2-с нүөмүрдээх правительство дьэиэтигэр, 10 ч. үөрүүлээх чааһа актовой саалаа, итинэнэ кизэ 7 ч. “Кружалоҕа” ыччакка аналлаах дискотека буолла. Слет хас биирдии кыттыылааҕар блокнот уонна “Российский стройотряд-2005” дьин анал значок биэртэлээтилэр.

Слет үөрүүлээх чааһын ыччат политикатыгар миниистрэ А.И.Еремеев салайан ыытта. Вице-президент А.К.Акимов кыттыыны ылбыта тутар этэрээттэргэ президент өттүттэн улахан болҕомто уурулларын туоһулаата. Дакылааччыттар сүннүнэн ааспыт үөрэх дьылын үһүс трудовой семестрин түмүктэрин иһитиннэрдилэр, кэжкэ ситиһиилэр баалларын ыйдылар, элбэх тэрилтэ салайааччыларыгар, биирдиилээн активистарга грамоталары, сыаналаах бэлэхтэри, тыыннаах сибэкки дьөрбөлөрүн туттардылар. Биһиги колледжпыт “Сыл бастын стройэтэрээтэ” номинация хаһаайынынан буолла, үөрэх министровтын грамотатынан уонна теннис остуолунан бириэмийэлэннэ. Манна даҕатан эттэххэ, биһиги тутар этэрээппит түөрт биригээдэнэн үлэлээтэ, бүтэһик төрдүс биригээдэ үлэтин балаҕан ыйын 29 күнүгэр түмүктээбитэ.

Тутар этэрээт комардирынан Тааттаттан сылдыар Егор Огонеров (3“Г”курс), комиссарынан Уус-Алдантан сылдыар Василий Артамонов (3“Б”) үлэлээбиттэрэ. Егор Огонеров үөрэх министровтын грамотатынан уонна өйдөбүннүк бэлэҕинэн наҕараадаланна. Василий Артамонов уонна

педэтэрээт активистката Матрена Скрябина (3“В”) ыччат министровтын махтал суруктарынан наҕараадаланнылар.

Биһиги тутар этэрээппит бастын ааты ыларыгар үлэ фронун биэрбит уонна оҕолорго сөптөөх усулуобуйаны тэрийбит бааһынай хаһаайыстыба салайааччыларыгар II Хомустаахтан Ширяев Н.П. (“Маяк”), Үөдэйтэн “Дьаһынытта” бааһынай хаһаайыстыба салайааччытыгар Обутов В.П., бэйэбит директорбытыгар Ядреева Е.В. улахан махталбытын тиэрдэбит. Түмүкпэр, устудьуоннарга үлэлиллэригэр кыах биэрэллэригэр, сайынны кэмнэ ыччат дьарыктаах буолуутугар, эдэр дьон үлэҕэ сыстаҕас, сөптөөх үөрүйэхтэрдээх буолалларыгар бэйэлэрин кылааттарын киллэрэллэригэр тэрилтэ салайааччыларын, бааһынай хаһаайыстыбаларын ынырабын.

“Эңсизли”, 2005 сыл, алтынны 21 күнэ

Хас биирдии саха сүрөбүр

Намнаабы педагогической колледжка президент В.А.Штыров Ыйаабынан 2002 сыл муус устар 26 күнүгэр саха норуотун биир уһулуччулаах уола, биир дойдулаахпыт И.Е.Винокуров аата инэрллибитэ. Бу норуот туһугар олоһун анаабыт, норуотун чизин туруулаһан көмүскээбит бөдөн политической уонна государтсвеннай деятель өлбөт-сүппэт өгөлөрүн билинии, киниэхэ сүгүрүйүү уонна кини сырдык аатын үйэтити буолар. Маныха улуус бэтэрээннэрин сэбизтэ уонна интеллигенцията көбүлээччилэринэн уонна туруорсааччыларынан буолбуттара. Кизн туттар биир дойдулаахпыт олоһун олоһун, үлэтин-хамнаһын, дьин хорутуулаах толкуйун эдэр көлүөнэҕэ тириэрдии, кини мөссүөнүн билигин үйэҕэ үтүө холобур оҕостуу, колледжка үөрэнэр хас биирдии устудьуону И.Е.Винокуров аатын түһэн биэрбэт гына үөрэти-такыйы сыала-соруга бүтүн коллектив иннигэр турбута. Ол чэрчитинэн саамай бастын устудьуоннарда И.Е.Винокуров истипиэндийэтин анааһын олохтоммута. 2002 сылтан стипендиаттарынан үөрэх туйгуннара Уус-Алдантан Мария Иванова, Нам Бартыһааныттан Ион Азаров, Ханаластан Анна Самсонова уонна быйылгы үбүлүөйдээх сылга - Нам улуһун сайдыылаах ыччата, олохтоох гимназия выпускницата, 3 “В” куурус устудьуона Александра Маркова буолбуттара.

Колледж музейыгар И.Е.Винокуровка аналлаах мундук тэриллибитэ, матырыяаллар хомуллан барбыттара. Колледж преподавателэ, Россия худуоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ, республикаҕа дьахталлартан бастакы скульптор, педагогической үлэ бэтэрээнэ, учууталлар учууталлара Е.Н.Винокурова Илья Егорович бөһүн 2002 сыллаахха онорон дьоһун бэлэх онорбута.

И.Е.Винокуров 110 сааһын туолар кэрэ-бэлиэ даататыгар сөп түбэһиннэрэн, колледжка элбэх үлэ былааннанан ытыллына. 2005 сыл тохсунньу 28 күнүгэр И.Е.Винокуров төрөөбүт нэһилиэгэр ытыллыбыт бастакы Винокуровскай аабыларга кыттыыны ылбыппыт, устудьуоннар бастын үлэлэрин быыстапкатын туруорбуспут. Биллэрин курдук, чулуу партийнай-государственной деятель үлэтин-хамнаһын биир сүрүн хайысхатынан республикаҕа үөрэхтээһини тэнитии, наука эйгэлэрэ чэчирии сайдалларын ситиһини этэ. Ол иһин 2005 с. муус устар 20 күнүгэр колледжка И.Е.Винокуров 110 сааһыгар аналлаах устудьуоннар научнай-практической конференциялара ытыллыбыта. Конференцияны колледж научнай-методической отдела нилээн-саҕалаан ыппыта. Барыта 5 секциянан 56 дакылаат аабыллыбыта. Конференция матырыйаалларынан устудьуоннар научнай үлэлэрин хомурунньуга бэчээттэнэн тахсыахтаах, бэлэмнэнии үлэтэ бара турар.

2005 с. тохсунньу-олунньу ыйдарыгар И.Е.Винокуров 110 сааһыгар аналлаах колледж иһинэн уус-уран айымньыга куюнкурус биллэриллибитэ. Онно 3 хоһоон биһирэбили ылбыта: Хадаров Михаил (1"Б"), Винокуров Семен (2"Г"), Байанаева П.Д., психолог. Бу айымньылар үөрэнэр куорпуска истиэндэбэ ыйанан тураллар, М.Хадаров, С.Винокуров хоһоонноро "Энсийлигэ" бэчээттэммиттэрэ, колледж фестивальной концерыгар М.Хадаров хоһооно аабыллыбыта.

Ааспыт уонна быйылгы үөрэх дьылларыгар бэлиэтэммит Улуу Кыайыы 60 сылын, И.Е.Винокуров 110 сааһын уонна Нам улууһа тэриллибитэ 75 сылын устудьуоннар чугастык ылыналларын инниттэн уонна бу 3 сүнгэн суолталаах дааталар кинилэр үөрэххэ, спортка, общественной олоххо кыттыыларын үрдэтэллэрин ситиһээри, 3 сүһүөхтээх группалар икки ардыларыгар рейтинговой аттестацияны тэрийбиппит. Бу аттестация 8 хайысханан устудьуоннар үөрэхтэрин, активностарын, бэрээдэктэрин ый ахсын баалларынан сыаналыыр. Бастакы сүһүөх 2005 с. ыам ыйын 6 күнүгэр, иккис сүһүөх бэс ыйыгар түмүктэммиттэрэ, үһүс сүһүөх 2006 с. тохсунньу 20 күнүгэр таһаарыллыа.

Колледж иһинэн сылын ахсын тэриллэр култуурунай-спортивной эстафета бу 3 үбүлүүү ситимнээн ытыллыбыта. Маны таһынан коллектив улуустаабы КСЭ-ҕа ситиһилээхтик кыттыбыта: ДПИ үлэлэрин быыстапкатыгар уонна фестивальной кэнсиэр туруоруутугар бэйэбит бөлөхпүтүгэр I миэстэни ылбыппыт, спортка эмиз бастаабыппыт, куубагынан уонна кырааматанан наҕараадаламмыппыт.

И.Е.Винокуров 110 сааһын бэлиэтээһиннэ библиотекабыт үлэһиттэрэ Гаврильева М.Н., Барамыгина И.Е. көхтөөхтүк кытыннылар. Кинилэр И.Е.Винокуровка аналлаах кинигэлэр, ыстатыйалар быыстапкаларын

тэрийдилэр, санаттан сана матырыйаалларынан байытан истилэр, библиотечнай уруктары ыттылар, куратордары наадалаах матырыйаалларынан хаачыйдылар. Ахсынны 21 күнүгэр улуус Киин библиотекатын үлэһиттэрин кытта "И.Е.Винокуров соратниктарын ахтыыларыгар" диэн тэрээһини колледж аактабай саалатыгар элбэх устудьуону хабаан, сүрдээх үчүгэйдик ыттылар.

Маны таһынан устудьуоннар олорор уопсайдарыгар эмиз балайда үлэ барда. Икки уопсайга И.Е.Винокуровка аналлаах истиэндэлэр ыйанннылар, былаан быһыытынан кини туһунан бэсидэлэр аабыллынылар. Бу дьыл сэттинни 17 күнүгэр иккис нүөмүрдээх уопсайга урут педучилищеҕа директорды сыйдыбыт үлэ, партия, комсомол бэтэрээнэ Д.И.Винокуров кэлэн Илья Егорович туһунан ситиһини кэпсээтэ. И.Е.Винокуров үбүлүүүнэн сибээстэн, педколледж администрацията Хатын Арыы нэһилиэгин (юбиляр төрөөбүт сирэ) уонна оскуолатын администрациятын кытта бииргэ үлэлэһии туһунан дуогабар түһэрситтэрэ. Ол чэрчитинэн бу күһүн 10 устудьуон ый анара Аппааныга Кыайыы искибизрин онорууга көмөлөспүттэрэ. И.Е.Винокуров чугас аймахтарын кытта көрсүһүүлэр буолбуттара, инникитин ол сибээһи сайыннарар баалаахпыт. Маны таһынан колледж территориятыгар юбилярга аналлаах искибизр оноһулла сыйдыар, миэстэтэ уонна бюст постамена бэлэмнэнэн тураллар. Бюһу онорууну колледж преподавателэ, Россия худоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ Н.Д.Огонеров ылынан үлэлэһэ сыйдыар.

Үүммүт 2006 сылга коллектив И.Е.Винокуров сырдык аатын үйэтитиигэ элбэх үлэни былаанныыр. Ити курдук И.Е.Винокуров үйэлэргэ өлбөөдүйбэт сырдык мөссүөнэ эдэр көлүөнэ ыччаты иитиигэ өрүүтүн үтүө холобурунан буолуоҕа.

57245
"Энсийли", 2006 сыл, олунньу 7 күнэ.

Наставник молодежи

Алексеева Луиза Семеновна родом из Олекминского района. Окончив в 1974 году Намское педагогическое училище, была направлена в Налымскую восьмилетнюю школу Среднеколымского района учителем рисования и черчения.

За 9 лет работы в данной школе Луиза Семеновна проявила себя как творческий,

инициативный, энергичный учитель. Работы ее учеников не раз занимали призовые места районного и республиканского масштаба. Об этом говорят ее награды: значок “Победитель соцсоревнования”, знак “Золотой колос”, Почетная грамота ЦК ВЛКСМ, “Старший учитель”.

Но Луизу Семеновну как магнитом тянуло в ставший ей родным Намский район, и в 1983 г. она назначается воспитателем интерната, впоследствии организатором детского движения Едейской средней школы. И тут она отличается своим добросовестным отношением к труду. Министерство просвещения республики присваивает ей квалификацию “Воспитатель – методист”.

Луиза Семеновна с 1990 г. по сей день работает заведующей общежитием НПУ. В 1991 г. успешно закончила Хабаровский пединститут и получила диплом учителя изобразительного искусства и черчения.

Как заведующая общежитием, Луиза Семеновна всегда поддерживает и стимулирует самоуправление и самообслуживание студентов. К примеру, по ее инициативе назначена дополнительная стипендия старостам общежития, она является учредителем личных призов в конкурсах, соревнованиях, проводимых в колледже и общежитии, координирует работу кружков (шашки, теннис, кружок изготовления сувениров, вокальный кружок “Мин дуунам гитара”, кружок цветовода “Сибэкки – дьэ кизгэргэл”), ежегодно организовывает подписку на газеты “Саха сирэ” и “Энсиэли”.

Как человек инициативный, добропорядочный, является примером для подражания, стремится создать в общежитии атмосферу благополучия, взаимопонимания и ситуацию успеха для своих подопечных. Она постоянно интересуется успеваемостью, дисциплиной студентов, качеством подготовки будущих учителей, соблюдением ими нравственно – этических норм. С этой целью по плану проводятся различные мероприятия, диспуты, беседы, лекции, конкурсы; организуются встречи, круглые столы, систематически проводится индивидуальная работа с проблемными студентами, сиротами и инвалидами. Из года в год не теряют интереса для подопечных такие мероприятия, как посвящение в жильцы, конкурс между комнатами “Уют”, конкурсы “Мисс и Мистер общежития”, “А ну-ка, девушки”, “Үрүн Уолан”, “Лучший студент общежития”, “Веселые старты” между комнатами и курсами, деловые игры. Воспитанники с большим уважением относятся к Луизе Семеновне, отлично понимают, что ее замечания справедливы, а требования являются залогом дисциплины, и потому для них она – непререкаемый авторитет.

Выпускники разных лет с теплотой вспоминают ее, восхищаются ее энтузиазмом и энергией, звонят, пишут, поддерживают связь. А у некоторых дети учатся в колледже.

За 15 лет плодотворной работы заведующей общежитием, Луиза Семеновна награждена знаком “Отличник народного образования РС(Я)”, стала Почетным работником СПО.

Луиза Семеновна – человек активной жизненной позиции, умелый организатор, требовательная к себе и к другим. Она настоящий друг и наставник молодежи.

“Учительский вестник” 13 апреля 2006 г

Турсынай Оразбаева сахалы ыллаата

Бу күннэргэ республика бүтүүнэ Социалистической Үлэ Геройа, саха народной суруйааччыта, республика Бочуоттаах гражданина Суорун Омоллоон 100 сааһын көхтөөхтүк уонна үрдүк тэрээһиннээхтик бэлиэтиир. Ол чэрчитинэн, бу дьыл алтынны 7 күнүгэр И.Е.Винокуров аатынан Намнааҕы педагогической колледжка духуобунай лидербыт чугас дьоно – төрөппүт кыыһа, лоринголог-быраас Люция Дмитриевна, күтүөтэ, СР искусствотын үтүөлээх деятелэ Эдуард Иосифович Васильев, Суорун Омоллоон истинник “кыыһым” диэн ааттыыр казах кыыһа, биллиилээх поэтесса Турсынай Оразбаева, кинилэри арыаллаан аҕалбыт норуот маастара, көмүс тарбахтаах биир дойдулаахпыт Анна Николаевна Зверева, Т.Оразбаева “Мин кэллим Тааттаҕа” ырыатын толорооччу М.И.Белолобская күндү ыалдыт буолан устудьуоннары, үлэниггэри кытта көрүстүлэр, ыйытыыларга эппиэттээтилэр, ахтыы онордулар. Биһиги бары үөрүүхпүтүн уонна астыныахпытын иһин, Люция Дмитриевна биһиги Үөдэйбитигэр төрөөбүт, кыра эрдэбинээҕи сылларын, быстахтык да

Турсынай Оразбаева уонна
М.И.Белолобская

буоллар, өйдүүр эбит, оттон Эдуард Иосифович Намтан төрүттээх буолан бизэрдэ. Кинилэр аҕаларын туһунан истинник-иһирэхтик ахтан-санаан аастылар. Люция Дмитриевна киһи сааһырдаҕына төрөппүттэригэр таптала дириннирин бэлиэтээтэ, эдэр дьонно туһаайан кырдыаҕастарга, төрөппүттэргэ ытыктабыллаахтык, харыстабыллаахтык сыһыаннаһалларыгар сүбэлээтэ. Кини аҕатын чиэстээбиттэригэр ис

сүрэдйтэн үөрэрин эттэ, дьизэ кэргэн аатыттан колледж музейыгар анаан кинигэлэри бэлэхтээтэ.

Поэт, мелодист, ырыаһыт Турсынай Оразбаева Суорун Омоллоону истинник саныгырын, духубунай аҕатынан билинэрин, дойдутугар Казахстанга Саха сирин, саха култууратын, саха литературатын пропагандалыырын бэйэтин ытык изһинэн ааҕарын бэлиэтээтэ. Кини салгыы М.К.Аммосовы казах норуота умнубатын, үрдүктүк сыаналыырын биллэрдэ, Нам сирэ талааннаах дьоннорунан баайын сөҕөрүн эттэ, И.Д.Винокуров-Чабылҕаны ахтан аһарда. Кини билигин Москваҕа олорор эбит. Домбраҕа айан ыллааһынна - Айдыска - кыттан кайыылааһынан тахсыталы сылдыбыт. Айдыс - казах норуотун биир уратыта. Манна ырыа мелодиятын, тылын тута аймахтаах эбиккин. Күрэхтэһэр кинигин ырыаһынан, мелодиянан, бэргэн тылгынан баһыйар сыал-сорук турар. Маны сатыыр буолан, Турсынай атын омук ырыатын тута өйдүүр, толорбутунан барар дьобура сайдыбыт. Ону чингэтэн, “Доҕорбор”, “Сардаана”, “Ньургуннар”, “Аҕам алаһа” диэн ырыалары сахалыы ыллаан биһигини сөхтөрдө. Кини саха ырыата олус музыкальнайын, кинини тардар ураты мелодиялааһын бэлиэтээтэ. Турсынай Суорун Омоллоон идеятын - норуоттар доҕордоһууларын - өрө тутар, маны мындыр киһибит кэс тылын курдук ылынарбытыгар, сибээһи бөҕөргөтөрбүтүгэр, хардарыта убаастаһыны салгыы сайыннарарбытыгар эрэнэрин тоһоҕолоон эттэ.

Тэрээһиннэ кыттыыны ылбыт М.И.Белолобская күүстээх, кэрэ куолаһынан Турсынай ырыатын толорон, ыраахтан сылдыар ыалдыһыптыын улаханлык долгутта, астыннарда. Мария Иннокентьевна Амма Абаҕатыттан сылдыар. Кинини былырыын Бартыһаан орто оскуолатын директора Кайгородов Иннокентий Петрович ыныран аҕалбыт, онон Бартыһаанна музыка учууталынан үлэли сылдыар. Манна даҕатан эттэххэ, Мария Иннокентьевна 1990 с. Аммаҕа ырыаһыттар күрэхтэһиилэригэр кыттан, “Амма күөрэгэй” үрдүк ааты ситиспит.

Күндү ыалдыттарбытыгар устудьуоннар дипломнай үлэлэригэр тикпит танастарын “Сардаана” муода тыйаатырын кыргыттарга кэтэн көрдөрдүлэр, Сардаана Чемезова норуот ырыаларын толордо, “Ыллык” литературнай куруһуок чилиэнэ Дария Александрова Т.Оразбаева хогоонун сахалыы тылбааһын аахта.

Көрсүһүү бүтэһингэр колледж директора Ядреева Е.В. ыалдыттарбытыгар өйдөбүннүк бэлэхтэри туттартаата уонна сахалыы сизэринэн итии, үүттээх чэйгэ ынырда.

“Эңсизли”, 2006 сыл, алтынньы 21 күнэ.

И.Е.Винокуров аатын сүгэр технология уонна дизайн Намнааҕы педагогической колледжыгар И.Е.Винокуров 110 сылыгар ананан ытыллыбыт тэрээһиннэр

Биһиги үөрэхпит кыһатыгар, 2002 сыл муус утар 26 күнүгэр тахсыбыт Саха республикатын Президентэ В.А.Штыров 215 №-дээх Ыйааһынан, биир дойдулаахпыт, саха норуотун уолаттарыттан биридэстэрэ И.Е.Винокуров аата ингэрilibитэ. Бу норуоттан үүнэн тахсыбыт, ыарахан сылларга норуот туһугар олоһун анаабыт, норуотун чизһин туруулаһан көмүскээбит бөдөн политической уонна дириг хорутуулаах государственнай деятель өлбөт-сүппэт өнөлөрүн билинии, киниэхэ сүгүрүйүү уонна кини албан аатын үйэтитии буолар.

Билигин кэмнэ комсомол тэрилтэтэ суох буолан, ыччаты сиздээх суолга үктэннэригэ ыарахаттар бааллар, эдэр дьон материальной сыаннастарга кэлтэйдии охтуох курдук балаһыанньалара үөскүүр кутталлаахтар. Маныаха ыччаты таба суолунан иитиигэ улахан суолтаны ылар норуотугар уһулуччу бэриниллээх буолууга үтө холобуру олохтон ылан көрдөрүү уонна ону күннээҕи олоххо таба туһаныы. Ол чэрчитинэн колледж устудьуоннарын истэригтэн саамай бастыһынарыгар И.Е.Винокуров стипендията олохтоммута. Стипендиаттарынан 2002 сылтан саҕалаан буолбуттара үөрэх туйгуннара Уус-Алдантан сылдыар Мария Иванова, Нам Партизаныттан үөрэнэр Ион Азаров, Ханаластан сылдыар Анна Самсонова. Кинилэр үһүн колледж иһинээҕи Бочуот кинигэтигэр киллэриллибиттэрэ.

Колледж музейыгар И.Е.Винокуровка аналлаах мундук тэриллибитэ, матырыяаллар хомуллан барбыттара. Колледж преподавателэ, Россия худоһунньуктары Сойууһун чилиэнэ, республикаҕа дьахталлартан бастагы скульптор, педагогической үлэ ветерана Евгения Николаевна Винокурова Илья Егорович бюһун онорон музейга дьһун бэлэх онорбута.

И.Е.Винокуров 110 сааһын туолар кэрэ-бэлиэ тугэнигэр сөп түбэһинэрэн, колледжга элбэх үлэ былааннанан ытылыһына, эдэр көлүөнэҕэ кини олоһун олоһун, айылҕаттан бэриллибит өйүн, үлэтин-хамнаһын, кырдык иһин охсуһуутун туһунан кураторской чаастар, библиотечнай уруктар, бэсиздэлэр уонна дакылааттар онорулуннулар. Ол курдук, 2005 сыл тохсуньу 28 күнүгэр И.Е.Винокуров төрөөбүт нэһилигэр ытыллыбыт бастагы Винокуровскай ааҕыларга кыттыыны ылбыһыт, устудьуоннар бастын үлэлэрин быыстапкатын онорбуппут.

Биллэрин курдук, чулуу партийнай-государственной деятель И.Е.Винокуров үлэтин-хамнаһын биир сүрүн хайысхатынан республикаҕа

үөрэхтээhini тэниги, наука эйгэлэрэ чэчирин сайдалларын ситиһин этэ. Ол иһин 2005 сыл муус устар 20 күнүгэр колледжка И.Е.Винокуров 110 сылыгар ананан научнай-практической конференция ытыллыбыта. Конференцияны колледж научнай-методической салаата (салайааччы техническэй наука кандидата Слепцова Н.А.) үрдүк таһымнаахтык тэрийбитэ. Барыта 5 секциянан 56 дакылаат аабыллыбыта. Секциялар кыайылаахтарынан буолбуттара:

1. “Ойуулуур-дьүһүннүүр уонна декоративнай-прикладной искусстволар”, секцияҕа Ханалас улууһуттан сылдьар Айталига Черноградская (салайааччы Суздалова И.С.),
2. “Естественнэй наукалар”, секцияҕа Уус-Алдантан сылдьар Юрий Лугинов (салайааччы Дьяконова Н.Б.),
3. “Архитектура уонна дизайн”, секцияҕа Мэнэ-Ханаластан сылдьар Анна Захарова (салайааччы Омина Т.И.),
4. “Гуманитарнай наукалар” секцияҕа Нам улууһуттан Елена Степанова (салайааччы Лукина Л.К.),
5. “Техническэй наукалар” секцияҕа Ханаластан сылдьар Тимофей Стручков (салайааччы Нартахов И.Р.).

Конференция матырыйаалларынан устудьуоннар научнай үлэлэрин хомуруннууга бэчээттэнэн тахсара былааннаар, бэлэмнэни үлэтэ бара турар.

2005 сыл тохсунньу-олунньу ыйдарыгар И.Е.Винокуров 110 сылыгар аналлаах колледж иһинэн уус-уран айымныга конкурсу биллэриллбитэ. Онно 3 хоһоон биһирэбили ылбыта: Хадаров Михаил, 1 “Б”, “*Аата ааттанна*”, Винокуров Семен, 2 “В”, “*И.Е.Винокуровка ананар*”, Байанаева П.Д., психолог, “*И.Е.Винокуров 110 сааһыгар*”. Бу айымнылар бэчээттэнэн учебнай корпуска истиэндэҕэ ыйаммыттара, олохтоох хаһыакка бэчээттэммиттэрэ, М.Хадаров хоһооно юбилейнай фестивалыга аабыллыбыта.

Ааспыт уонна быылгы үөрэх дьылларыгар колледжка ытыллар бары үлэлэр сүрүн сыалларынан ыччаты патриотической тыынна итии, сырдыкка-кэрэҕэ уһуйуу уонна сирдээх олоҕу тутуһуу буолбуттара. Онуоха 3 үбүлүөй олук буолбуттара: Улуу Кыайыы 60 сыла, И.Е.Винокуров 110 сыла уонна Нам улууһа тэриллибитэ 75 сыла. Үбүлүөйдээх сыл 3 кэрэ-бэлиэ түгэннэрин устудьуоннар өйдөрүгэр-санааларыгар инэринэллэрин, чугастык ылыналларын инниттэн уонна бу сүнкэн суолталаах событиелар кинилэр үөрэххэ, спортка, общественной олоххо активностарын үрдэтэллэрин ситиһээри, үс түһүмэхтээх группалар икки ардыларыгар рейтинговой аттестацияны тэрийбиппит. Бу аттестация 8 хайысханан устудьуоннар үөрэхтэрин, активностарын, бэрээдэктэрин ый ахсын баалларынан

сыаналыыр.

Бастакы түһүмэх ыам ыйын 6 күнүгэр түмүктэммитэ. I миэстэни 4 “а” ылан 7000 солкуобайынан (куратор Суздалова И.С.), иккис миэстэҕэ 4 “в” тиксэн 5000 с. (куратор Колесова-Устинова М.В.), үһүс миэстэҕэ 3 “д” тахсан 1500 с. (куратор Тавакалова Л.Е.) уонна грамоталарынан наҕараадаламмыттара.

Иккис түһүмэх бэс ыйыгар түмүктэммитэ. Кыайылаабынан 2 “в” (куратор Слепцова М.В.) тахсан, 300 солкуобайынан, Якутскайга, театрга босхо билиэттэринэн уонна грамотанан наҕараадаламмыта, коллектив куоракка кириэн тахсытын администрация уйуммута. Иккис миэстэҕэ 2 “г” курс (куратор Петров В.И.) тиксэн, 5000 солкуобайынан уонна босхо проехынан “Орто дойдуну” музей-заповеднигар сылдьан кэлбитэ. Үһүс миэстэҕэ 2 “А” (куратор Корякина Л.И.) тахсыбыта, 2000 солкуобайынан бириэмийэлэммитэ уонна Хатырыкка М.К.Аммосов аатынан Государственность музейыгар сылдьан кэлбитэ.

Колледж иһинэн сылын аайы тэриллэр культурнай-спортивной эстафета эмиэ бу 3 үбүлүөйү ситимнээн ытыбыллыбыта, ааспыт үөрэх дьылыттан салгыы бара турар. Манна даҕатан этгэххэ, Ю.А. Эверстов салалтатынан физкультура учууталлара сылтан сыл ахсын араас күрэхтэнилэри үрдүк таһымнаахтык ытталлар, бэйэлэрин холобурдарынан, олохторун сиринэн чөл олоҕу пропагандалыыллар.

Үбүлүөйдээх сыл “Үрүн Уоланынан” Орто Халыматтан сылдьар 2 “в” курс устудьуона Семен Винокуров буолбута.

Коллектив улуустааҕы культурнай-спортивной эстафетаҕа ситиһилээхтик кыттыбыта. Ол курдук, ДПИ үлэлэрин быыстапкатыгар уонна фестивальной концерт туруоруутугар аҕыйах ахсааннаах нэһилиэнньэлээх бөлөхтөргө кириһинэн I миэстэни ылбыппыт, дипломуна уонна өйдөбүннүк бэлэҕинэн наҕараадаламмыппыт. Спорт өттүгэр эмиэ эрэллээхтик бастаан, кубогунан уонна дипломуна бэлиэтэммиппит.

Уһулуччулаах государственнай уонна политической деятель И.Е. Винокуров 110 сааһыгар анаммыт тэрээһиннэргэ библиотекабыт үлэһиттэрэ Гаврильева М.Н., Барамыгина И.Е. көхтөөхтүк кытыннылар. Ол курдук библиотекаҕа юбилей туһунан ахтыылар, ыстатыйалар, кинигэлэр быыстапкалара тэррилэн үлэли турар, санаттан сана матырыйаалларынан байытыллан иһэр. Библиотекардар И.Е. Винокуров олоҕун кэпсээнин, үлэтин-хамнаһын, норуот иннигэр өлбөт-сүппэт өнөлөрүн сырдатар матырыйаалларынан куратордары, устудьуоннары хааччыйдылар, библиотечнай уроктары ыттылар, ахсынны 24 күнүгэр улуус киин библиотеканы үлэһиттэрин кытта “И.Е. Винокуров соратниктары ахтыларынан” диэн мультимедийнай тэрээһини колледж актовай саалыгар,

элбэх устудьюону хабан, сүрдээх үчүгэйдик ыттылар.

Мань таһынан устудьюоннар олорор уопсайдарыгар эмиэ балайда үлэ барда. Икки уопсайга И.Е. Винокуровка аналлаах анал истиэндэлэр ыйаннылар. Сэтинньи 17 күнүгэр 2 нүөмүрдээх уопсайга урут педучилищеба директордыы сылдыбыт үлэ, партия, комсомол бэтэрээнэ Д.И. Винокуров кэлэн И.Е. Винокуров туһунан сиһилии кэпсээн, элбэх ыйытыыларга хоруйдаан, сүргэтэ көтөүллэн барбыта.

Тохсуньу 30 күнүттэн олуньу 4 күнүгэр диэри И.Е. Винокуров 110 сылыгар аналлаах аһаҕас кураторскай чаастар ытыллыбыттара. Куратордар уонна устудьюоннар ис сүрэхтэриттэн ылсан, бэриллит сорудахха айымньылаахтык сыһыаннаһан, биіртэн-биір үчүгэй кураторскай чаастар араас көрүннэрин ытан көрдөрбүттэрэ. Дьүүлүүр сүбэ быһаарытынан, кыайылааһынан 2 “Г” (куратор Готовцева О.Г.), 2-с миэстэбэ 3 “Г” (куратор Дьяконова Н.Б.), 3-с миэстэбэ 2-с “в” (куратор Румянцева Т.В.) тиксибиттэрэ.

Олуньу 1 күнүттэн түөрт хонугу быһа колледжка Хатын Арыы орто оскуолатын музейа уһулччулаах биір дойдулаахтарын туһунан матырыяалларын уларсан, көһө сылдыар быыстапканы туруоран көрдөрбүпүт. Устудьюоннар И.Е. Винокуров тутта сылдыбыт малларын эт харахтарынан көрөн, ити оскуола бастын үөрэнээччилэрэ лоп-бааччы кэпсээннэрин, быһаарыыларын истэн билиилэрин ханаппыттара. Бу иһин биһиги Хатын Арыы оскуолатын администрациятыгар, музей директора Петрова Е.Д. улаханлык махтанабыт.

Олуньу 2 күнүгэр колледж үлэһиттэригэр, педагогическай коллективка аналлаах И.Е. Винокуров олоһун, үлэтин үөрөппит Кривошапкин И.З. уонна Винокуров Д.И. кытта көрсүһүү тэриллитэ.

Олуньу 3 күнүгэр колледжка аан бастаан Винокуровскай ааһыылар ытыллыбыттара. Хас биірдии группаттан дакылааччыттар кыттан, аман өс күрүбэ балайда сэргэхтик ааспыта. 1-кы миэстэбэ 1 “В” кууруска үөрэнэр Горохова Элеонора тиксэн олус үөрбүтэ. 2-с миэстэбэ 3 “А” куурус бэрэстэбиитэлэ Туманова Агафья, 3-с миэстэбэ 1 “Б” куурустан Винокурова Гульнара уонна 2 “А” куурустан Канаева Оксана буолбуттара.

Олуньу 4 күнүгэр устудьюоннарга үөрүүлээх биэчэр ытыллыбыта, оҕолор ылаан-туойан дуоһуя сыһыаммыттара.

Олуньу 6 күнүгэр декада түмүктэммитэ, наһараадалар туттарыллыбыттара.

И.Е. Винокуров 110 сылыгар сөп түбэһиннэрэн, “Истин иэйии сипсиэрэ” диэн устудьюоннар хоһооннорун хомуурунньугун бэчээттээн таһаарбыппыт. Бу дьобус кинигэбэ 13 устудьюон хоһоонноро, бастакы холонуулар киирбиттэрэ, олоҕо истэригэр Михаил Хадаров уонна Семен

Винокуров юбилярга анаабыт хоһоонноро бааллар. Кинигэ сүрэхтэниитин ыам ыйын 20 күнүгэр ыппыппыт. Онно улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин бэрэсдээтэлэ Петрова М.В., литературнай критик Василий Ушницкай-Сэки, И.Е. Винокуров олоһун үөрөппит историк, училище урукку директора Винокуров Д.И. ынырыллан кэлэн, хомуурунньук туһунан бэйэлэрин санааларын эппиттэрэ, хоһоону суруйуу үөрүйэхтэрин кэпсээбиттэрэ, үгүс үтүө баҕа санааларын тирдибиттэрэ.

И.Е. Винокуров үбүлүөйүнэн сибээстээн ааспыт үөрэх дьылыгар биһиги Хатын Арыы нэһилиэгин уонна оскуолатын администрацияларын кытта биіргэ үлэлэһии туһунан Дуогабарга илин баттаспыппыт, инники ытыллыахтаах үлэлэр былааннарын торумнаабыппыт. Ол чэрчитинэн бу күһүн 10 устудьюон ый анара Аппааныга Кыайыы скверин онорууга көмөлөспүттэрэ. И.Е.Винокуров үлэлээбит улуустарын кытта сибээс олохтонно. Ол курдук, Булунтан 4 оҕо, Өлөөнтөн 3 оҕо, Усуйаанаттан 4 оҕо, Бүлүүттэн 8 оҕо, төрөөбүт нэһилиэгиттэн, Хатын Арыыттан 4 оҕо колледжка үөрэнэ сылдыалларын бэлиэтибит.

Юбиляр чугас аймахтарын кытта көрсүһүүлэр буолбуттара, инникитин ол сибээһи сайыннарар былааннаахпыт.

Бу дьыл ахсынньытыгар Хатырыкка ытыллыбыт научнай-практическай конференцияба кыттыыны ылбыппыт.

Мань таһынан колледж территориятыгар И.Е.Винокуровка аналлаах сквер оһоһулла сылдыар, площадка уонна бюст постамена бэлэмнэнэн тураллар. Юбиляр бюһун онорууну колледж преподавателэ, Россия худоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ Н.Д.Огонеров ылынан үлэлэхэр.

Үүммүт 2006 сылга И.Е.Винокуров албан аатын үйэтитиигэ колледж коллектива элбэх үлэни былаанныыр. Олортон сүрүннэрин аһыннаахха, саҕаламмыт үлэлэр бары салҕаныахтара, эбии тэнитиллэн, байытыллан иһиэхтэрэ: И.Е.Винокуров аатынан стипендиялар бастын устудьюонна уонна преподавателгэ сыл ахсын бэриллиэхтэрэ, юбиляр үлэлээбит улуустарын, төрөөбүт нэһилиэгин уонна чугас аймахтарын кытта сибээһи күүһүрдүөхпүт, И.Е.Винокуровка аналлаах II научнай-практическай конференцияны ытыахпыт, бастын дакылааттары брошюра быһыытынан бэчээттиэхпит. Итинни таһынан сана сүүрэн быһыытынан маньык үлэлэри былааннаан олоҕобут: И.Е.Винокуровка аһаммыт колледж үлэтин-хамнаһын, сана ситиһиилэрин сырдатар брошюралары 5-тии сыл буола-буола таһаарыы, юбилярга аналлаах Ахтыы декадатын тэрээһиннээхтик ытыы, улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин председателэ Петрова М.В. көһүлээһининэн улуус үөрэнээччилэригэр И.Е.Винокуров туһунан өйгөн суруйууларга кылгас балаһыанньаны онорон ытыы, наһараадалааһын уо.д.а.

Түмүктээн этгэххэ, саха норуотун биир уһулуччулаах уола, биһиги бары кизн туттар биир дойдулаахпыт И.Е.Винокуров 110 сыла туолбутутар кини аатын сүгэр Намнаабы педагогической колледж кэлэктиибэ улахан общественной-политической суолтаны биэрэн, үлэбэ-үөрэххэ, айымньылаах үлэбэ өрө күүрүүнү ситистэ. Илья Егорович үйэлэргэ өлбөөдүйбэт сырдык мөссүөнэ эдэр көлүөнэ ыччаты ийтиигэ өрүүтүн үтүө холобурунан буолуоҕа.

*Ядреева Е.В., колледж директора,
Байанаева П.Д., колледж психолога
“Намнар Ылдьаа туһунан”, 36-41 с. Нам,
2006 сыл.*

Кынаттыыр поэзия уонна айыы суола

Н.М. Рыкунов аатынан улуустаабы Киин библиотека үлэһиттэрэ ыам ыйын 23-24 күннэригэр бэртээхэй тэрээһиннэри ыыппытара.

Бастакыта - саха народнай поэта Семен Данилов 90 сааһыгар аналлаах “Кэрэбэ кынаттыыр поэзия” диэн литературнай-музыкальной биэчэр. Манна чабылхай талааннаах поэт Семен Данилов өлбөт-сүппэт айымньылары 12 хайысханан араарыллан сырдаттылыннылар. Биэчэри ыытааччылар көннөрү тылыннан буолбакка, хас сана хайысха ахсын хатын мас умнаһыгар символическай лабаалары эбэн иһилэрэ, дьон-сэргэ уһуттан түспэт ырыалара, киһини умсугутар хоһоонноро толорулланнар, тэрээһин ис хоһоонун байытан, ситэрэн-хоторон биэрдилэр. Бүтэһигэр баай-талым лабаалардаах хатын мас лаглайан тахсыыта истээччилэргэ барыбытыгар ырааһы, сырдыгы, кэрэһилиир үтүө өйдөбүннүк быһыытыннан сыаналанна. Саамай кэрэхсэбиллээбэ-истээччилэр ортолоругар үөрэнээччилэр бааллара. Өскөтүн үүнэр көлүөнэ дьон сахалыы ырыаны-хоһоону сэнээрэр, биһириир буоллабына, бу национальной оскуоланы санардан сайыннарыы Концепция ситиһиитэ, саха норуота кэскиллээх буолуутун мэкиттэ.

Семен Данилов поэзиятын тула кэпсэтиигэ М.С.Игнатьева, Е.А.Кутукова уо. д. а. кыттыыны ылдылар. Биэчэр сабаланытыгар ытыллыбыт ыйытыкка 3 эпийэт бэриллибиттэн бастакынан толору эпийэттээбитин иһин кыайыылаабынан кырдыаҕас учуутал Е.М. Петрова табыста, бириис ылан үөрдэ-көттө.

Нөнүө күнүгэр А.П. Федорова-Тускулаана “Айыы сайдар суола” диэн кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла. Тэрээһин аһыллытыгар Н.И.Хордогосова сахалыы сизери-туому толордо, барыбытын ыраастаата, алгыһын анаата.

Кинигэ сүрэхтэниитигэр автор кэргэнэ, оҕолоро, аймахтара, коллегалара, чугас дьон-сэргэтэ, нэһилиэк дьахталларын сэбиэтин председателэ В.В.

Попова, саха тылын таптааччылар, төрүт култуураны тарҕатааччылар кэлбиттэр. Бэйэтин санаатын элбэх киһи эттэ. Авторы эбэрдэлээччилэр кинигэни биһирээбиттэрин биллэрдилэр, кизн аранаҕа тарҕанарыгар бабаларын тиэртилэр.

Анна Петровна “Кэскил” оҕо саадыгар сизэстэрэлиир эбит. Улахан дьыэ кэргэн далбар хотуна, 6 оҕо күн күбэй ийэтэ. Кини сахалыы толкуйдаах, национальной санааны ылыммыт, интэриммит буолан, үүнэр сүһүөх ыччат инники кэскилин түстэһэр, саха сахатын билинэригэр ис-иһиттэн ыалдыар, үлэлэһэр бадалаах патриот буолар. Оннук да буолан 6 оҕону көрүүттэн ордон, үлэтин-хамнаһын быһыһыгар саханы сизэрдээх омок дэппит Айыы үөрэһин өр кэмнэ санаа эргирэ оностон, сыта-олоро сыымайдаан, санаатын тиһэн, билиитин түмэн, кинигэ онорон бэчээттэппитэ хайдаллаах.

Кинигэ тиийимтиэ тылыннан суруллубут. Оҕоҕо да, төрөппүккэ да кэбэбэстик өйдөнөр, айыы уонна аныы өйдөбүллэрин чуолкайдаан биэрэр соруку чэпчэтэр.

Биллэрин курдук биһиги, сахалар, айыы сизэринэн салайтаран олоробут. Ол эрэри билинни сахалар төрөөбүт тылбытыттан тэйбиппит мэлдьэх буолбатах. Кинигэттэн ааҕан биллэххэ, 1963 сылтан саха оҕотун оскуолаҕа нууччалыы үөрэтии саҕаламмыт. Ол түмүгэр бүгүнгү ийэ, аҕа “оҕом нууччалыы эрэ үөрэннэбинэ үөрэхтэниэ” диэн санааҕа кириэн муна олодор. Төрөөбүт тылбытыттан тэйдибит да, итэбэлтэн, сахалыы уус-уран айымньы ис хоһоонун толору-ситэри ылынар, өйдүүр кыахтан матабыт. Ол иһин бу кинигэ нэһилиэннэбэ тарҕаныан наада. Ол эрэри, мин санаабар, кинигэ аата сыһа ааттаммыт курдук. “Айыы сайдар суола” буолбакка, “Айыы санаа сайдар суола” диэн ордук. Айыыны биһиги сайыннарбаппыт чуолкай, оттон айыы санааны сайыннарар, үүнэрэр - биһиги бука барыбыт сорукупут. Саха киһитэ ыччакка туһаайан “айыы санаалан” диэн баҕа санаатын бастынын аныыр.

Ити кэннэ кинигэбэ кыра алҕастар бааллар. Ол курдук, 9-с сирэйгэ, 12-с пуунна маннайгы этии олох өйдөммөт. Маны таһынан “бу - үчүгэй”, “бу - куһаҕан” диэн утары туруорууга соччо барсыбат пааралар кирибиттэр (29 с., 11 пуун, 8 с., 6 пуун). Кинигэбэ кирибит хас биридди этиилэри, утары туруоруулары өссө төгүл көрөн, көннөрөн, сыныһан туран бэрэбизкэлээн эрэ баран, элбэх тираһынан бэчээттээн тарҕатыахха наада.

Түмүктээн этгэххэ, бу үлэ бэйэтин сыалын сиппит, үгүс туһаны аҕалыан сөп диэн сыаналаатым. А.П.Федорова-Тускулаана бүгүнгү күнгэ олус наадалаах уонна туһалаах үлэни суруйбут. Бу үлэ ситэн-хотон табыстабына, элбэх ааҕааччы сэнээритин ылыан сөп дии саныыбын.

“Эңсизли”, 2007 сыл, бэс ыйын 9 күнэ.

Хомус ууһа Хотуоһаһ

СР үтүөлээх учууталын, норуот маастарын, РФ үөрэҥириитин туйгунун, учууталлар учууталларын, Нам улууһун Ытык киһитин, аан дойдуга биллибит хомус ууһун, тыа хаһаайыстыбатын рационализаторын, улахан дыһэ кэргэн аҕа баһылыгын, элбэх сизн тапталлаах эһэтин, Намнааҕы педагогическай колледжка тарбахха баттанар биир бастын үлэлээх коллегабытын Иннокентий Никитич Готовцевы олох умсулҕанын билбитин 65 сылын туолбутунан итиитик-истинник эбэрдэлиибит.

Ытыктабыллаах Иннокентий Никитич! Бу оморбут олоҕун устатыгар хайдахтаах да кэмнэр буолан ааспыттарын иһин, Эн айылҕаттан бэриллибит дыоһургуһан, үтүөнү-кэрэни кэрэхсиир хайҕаллаах өрүккүнэн, сананы айа-тута сатыыр уратыгынан, бэйэн этэргини, “үлэни үнэр танара онгостубуккуһан” биир киһи холугар, ирээтигэр дыоһун уонна биллэр-көстөр ситиһиллэрдэнин, үрдүк дабааннары дабайдын.

Киһи барахсан “мутугуһан быраҕар мунур үйэтигэр” элбэх ыарахаттары, кыһалҕаны көрсөр. Онтон чаҕыйбакка, саллыбакка, “тэптиргэ оҕустарбакка” олоҕу этэннэ туораатахха, үгүс үөрүүнү-өрөгөйү, “дьол чынайар чыпчаалын” да ситиһэр дьылҕалаах буолуохха сөбүн Эн оморон кэлбит олоҕун туоһулуур дии саныыбын. Тоҕо диэтэххинэ, Эн Аҕа дойду сэриитин суостаах сылларыгар күн сирин көрөннүн, оҕо сааһын бэрт кыһалҕалаахтык ааспыта, доруобуйаҕар охсуулаах буолбута саарбаҕа суох.

Мин колледжка этнопедагогиканы үөрэтэр буоламмын, баай ис хоһоонноох, интэриэһинэй олоҕу оморбут, киһи буолбут аналларын чизстээхтик толорбут, санаттан сана үрдэллэргэ сирдир күүстээх санаалаах, үтүө дьулуурдаах дыону кытта кэпсэтэн, кинилэр саныыр санааларын, олоҕу көрүүлэрин, уопуттарын эдэр дыонно тириэрдэрбин сүрүн сорук онгостобун. Ол быһытынан, Иннокентий Никитиһи көрсөн, интэриэһиргиир ыйытыларбын биэрбитим уонна, тоҕоостоох түгэнинэн туһанан, ол туһунан сээргииргэ быһаарынным.

Иннокентий Никитич Уус-Алданна көмүс тарбахтаах тимир ууһа аҕаттан, олус үлэһит, түргэн туттуулаах, иистэннээн ийэттэн 1942 сыллаахха, муус устар 13 күнүгэр бүтэһик оҕоһон төрөөбүт. Бу атын ыаллартан туох да атыннара суох саха ыалыгар арай уол оҕо турбат эбит, бороохтуйан иһэн “төннөллөрө” үһү. Ол да гыннар, 14-с оҕоһон күн сирин көрбүт Киэсэ уоллара дьоллоох сулус анныгар төрөөбүт буолан биэрбит, урутаан эттэххэ, уһун үйэлэнэн, дыонун ааттарын үтүө тылынан ааттатар киһи буолбут. Уол 10 сааһын туолуутугар айбыт аҕата суох буолбут. Кэлин ийэтэ Киэсэ армияттан сулуспалаан кэлбитин кэһнэ: “Уус эрэ буолума, аҕан суолун солоомо, үйэн тухары наар дыаданы буолуон, хата, учуутал буоларын

буоллар”, - диин бэйэтин баҕа санаатын эппит. Иннэ гынан Иннокентий Никитич Саха государственной университетыгар Саха тылын салаатыгар тутгарсан киирэр, 1972 сыллаахха бүтэрэр. Кэргэннээх киһи сизэринэн, үлэһи-үлэһи икки бүтэһик сылын кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрэр.

1970 сылтан II Хомустаахха саха тылын учууталынан ананан, 15 сыл бу идэтигэр туох баар кыаҕын ууран, олус табыллан, айымньылаахтык үлэһиир. Педколлектив эр дыонун түмэ тардан, мас кэрдэллэр, тизэйэн киллэрэн Албан аат музейын туталлар. Музей 1985 сыллаахха үлэҕэ киирэр.

70-с сыллар бүтүүлэригэр Иннокентий Никитич грампластинканы Хомус Уйбаан (И.Е.Алексеев) хомуска оонньуурун ис-иһиттэн тартаран истэн, баардаах баара өтөн, хомус онгостон бэйэтэ оонньуон баҕаран кэлэр. Аҕатыттан утумнаан, кини бэрт кыра эрдэҕиттэн тизхиккэҕэ сыстаҕас эбит, ол да иһин ылбычча киһи санаммат соругун туруоруһан, хоп курдук хомус онгостон кэбиһэр, оонньоон дырылаппытынан барар. Мантан саҕаланар киһи хомус ууһа буола үүнүүтэ...

II Хомустаахха 25 сыл үлэлээбиттэн 10 сылыгар ОППТ урооктарын учууталынан, техникескэй куруһуок салайааччытынан үлэһиир, оскуола кэтэх хаһаайыстыбаланыгар, баазатын бөбөргөтүнэригэр төһүү күүс буолар, куруһуокка дыарыктанар оҕолоро республиканскай таһымнаах күрэхтэһиллэргэ тийэ миэстэлэллэр. Ол айы Иннокентий Никитич сыралаах үлэтэ бэлиэтэнэн, хайҕанан, аат-суол да эбиллэн барар.

Оннук үлэһи омордоһуна, биир дойдулааҕа, сахалыы тобуллаҕас толкуйдаах, мындыр киһи, Нам педучилищетын директора Иванов Василий Петрович кини охсубут хомуһун көрөн, биһирээн, бэйэтин тэрилтэтигэр ынныгар, эдэр дыону бу кэскиллээх үлэҕэ уһуйарыгар тыл көтөҕөр. Иннокентий Никитич, сыта-тура толкуйдаан баран, сөбүлэһэр, Намна көһөн

киирэр, санаатын хоту “сахатын хомуһун” сайыннаран, тупсаран, уус быһыытынан өссө үүнэн-сайдан барар. Кини билигин “Хотуоһан хонкунуур хомуһа” уонна “Сахам хомуһугар - сананы” диэн кинигэлэрдээх. Кини хомус тас көстүүтүн тупсарарыгар педучилище талааннаах үлэһиттэрэ көмөлөспүттэрин улахан махталынан ахтар. Эскиистэрин компьютерынан көмөлөһүһүннэрэн онороллор, бары биир хамаанда курдук үлэһиттэр үһү. Иннокентий Никитич ордук чорботон Иванов В.П., Петров Г.Г., Петров Р.Х. уо.да.а. бэлиэтиир.

Иннокентий Никитич Норвегияҕа, Австрияҕа, Венгрияҕа, Японияҕа буолуталаабыт хомус фестивалларыгар ситиһиилээхтик кыттыбыт: Хомусчуттар Аан дойдутааҕы 3 кэнгириэстэригэр дипломант үрдүк аатын ылбыт, 1998 сыллаахха Австрияҕа буолбут бэстибээлгэ кыайан, дьол чыпчаалын билбит. Кини хомустара Европа, Азия, Америка музейдарыгар авторскай хомус быһыытынан тураллар.

Иннокентий Никитич 2006 сыллаахха Москваҕа Глинка аатынан Музыка музейыгар персональнай быыстапкага үрдүк биһирэбили ылбыта. Ону таһынан элбэх хомуһа араас сиртэн кэлбит үрдүк сололоох ыалдьыттарга бэлэх буолан барбыта, ол иһингэр республика Президеннэригэр 4 хомуһун бэлэхтээбитэ.

Иннокентий Никитич хомуһу оноруоһуттан аахтаахха, 3000-ттан тахса хомуһу оҕуста, элбэх устудьуну хомус онорорго уһуйда, бэйэтин сатабылын эдэр дьонно инэрэн, аатын ааттатар үөрэнээччилэрдэнэ. Кини арийбыт хомус авторскай оскуолата республика 4 улуһугар - Намна, Сунтаарга, Ньурбаҕа, Уус-Алданга - арыллан үлэһии турар.

Иннокентий Никитич учуутал, дьиз кэргэн баһылыгы, патриот уонна көннөрү киһи быһыытынан холобурга сылдьар. Ол курдук, попечитель быһыытынан олус үчүгэйдик саныыр II Хомустааҕын оскуолатыгар, Намнааҕы гимназияҕа, Хамаҕатта саха-французскай оскуолатыгар, улуус културуатын салаатыгар, Бартыһаан “Дьүрүл” ансаамбылыгар, оҕо техникэскэй айымньытын оскуолатыгар харчынан, оноһугунан көмөлөһөн, улуус попечителлэрин сэбиэтин Махтал суругунан наҕараадаламмыт, дьон махталын ылбыт, бэйэтэ моральнай дуоһуһууну билбит.

Иннокентий Никитич - улахан дьиз кэргэн аҕа баһылыга. Кини Матрена Алексеевнайын 4 оҕону төрөтөн, улаатыннаран, атахтарыгар туруордулар, билигин уонча сизнээхтэр. Иннокентий Никитич 3 уолугар интернациональнай ааттары биэрбит: нууччалы, сахалы, французскайды: Никита, Дьулустаан, Жан.

Дьиз кэргэннэ оҕону иитиигэ кинилэр “мин маннык гынабын” диэн көрдөрөн биэрэр ньыманы тутталлар эбит. Ол да иһин оҕолор бэрт кыраларыттан үлэҕэ сыстаҕастар, үлэни сатыһаллар, ханнык да үлэттэн

саллан-чаҕыйан турбаттар. Готовцевтар буйан иитиини соччо сэнээрбэттэр, “онтун инмэт” диэн санаалаахтар. Иккис туттар ньымалара - оҕо үөрдэҕинэ биригэ үөрсүү, оҕо хомойдоһуна биригэ хомойсуу. Иннокентий Никитич билинэринэн, бу ньыманы кэргэнэ ис-иһиттэн табатык туттар, ол оҕо дууһатын кылын таарыйар, киниэхэ дирин ийиини үөскэтэр, оҕо төрөппүккэ сүрэҕинэн-быарынан чугас буолар үһү. Үһүс ньымалара - оҕо туһугар олоруу. Кинилэр муспут баайдара диэн суоһун тэнэ, ол оннугар оҕолорун дьизлээн-уоттаан, олохторун оностоллоругар, кыабыралларыгар материалнай уонна моральнай көмөнү кэтэх санаата суох онороллор, сүбэлиллэр, тирэх буолаллар.

Учуутал быһыытынан Иннокентий Никитич устудьуоннары хомус оноруутугар уһуйуунан мунурдаммакка, бэйэтин холобурунан, олоһун сизэринэн иитэр: чөл олоһу тутуһар, пропагандалыыр, эдэр көлүөнэ дьон сизэр-майгы өттүнэн сайдыыларыгар улахан болҕомтоһун уураар.

Бу иһин аҕа саастаах коллегабытын диринник убаастыбыт, ытыктыбыт уонна, 65 сааһын туолбут үөрүүлээх түгэнинэн туһанан, махтал тылларын этэбит, баҕа санаа бастыһын аныыбыт:

Күндү Иннокентий Никитич! Аймах-билэ дьонун, биригэ үлэһиир атастарын-доһотторун иһирэх сыһыаннара дууһаһын үөрүүнэн толоруохтуннар, бар дьонун ытыктабылын ылан, билэр дьонун биһирэбиллэрин истэн, санаан сандардын, үйэн уһаатын.

Маннык этэн турамын, суруйуубун хоһоонунан түмүктүөхпүн баҕарабын:

*Бэйэтин кэмизэр балайда биллибит
Мындыр уус аҕаттан айыллан,
Москуба куоракка тиэрдибит үлэлээх
Имигэс илиһлээх, иистэннэң ийэттэн
Бүтэһик, 14-с оҕонон күн сирин көрбүтэ
Биһиги киэн туттар, ытыктыыр киһибит -
Хомуһу оңорор Хотуоһан Лэгэнтэй.*

*Сыл-хонук түргэнник субуһан,
Биһиртэн биһир кирбии саас эбиллэн,
Бу быйыл 65 саастанан,
Үбүлүөй үөрүүлээх түбүгэр куустардың,
Бар дьонуң махталын, эҕэрдэ тылларын
Эйгэс мичээрдээх дуоһуһа истэгин.*

*Биһиги билэбит, Эн - дьонун киһигин:
Торуойга да буоллун, биһиэхэ да буоллун
Наар үлэ үөһүгэр тиргиллэн тагыстың.
Кэскиллээх ол үлэң түмүгэ -
Торуойга Албан аат музейа,
Биһиэхэ
хомуһу оңорор аантарскай оскуола.*

*Биһиги билэбит, Эн - дьонун аҕаҕын.
Хас биирдии оҕоҕор дьиз тутан биэрэңнин
Төрөппүт оруолун чистээхтик толордуң,
Тапталлаах кэргэңнин кытары олорон
Ааккытын ааттатар 4 оҕо дьонугут -
Кинилэр, Эйигин утумнаан,
Бары да үлэһит бэртэрэ.*

*Үбүлүөй үөрүүлээх күнүнэн
Алгыс тыл бастыңын аныыбыт:
Толкуйдаабыккын тобула тур,
Санаабыккын сааһылы сырым!
Доруобай, дьоллоох буол.
Уһун үйэлэн!*

“Эңсизли”, 2007 сыл, ыам ыйын 7 күнэ.

Уһулуччу дьылбалаах киһи

Саха норуотун муударана этэринин, өй-санаа анаммыт киһигэ түбүктээх олохтоох. Төрөөбүт норуота сайдарын, олоҕо тупсарын, кэрэ эйгэтэ үксүүрүн туһугар түүннэри-күнүстэри толкуйдаан, санаа-оноо эргирэ оностон, “туох эрэ сананы, туһалааҕы, үйэлээҕи онорбут киһи” диэн сырдык ыра санаанан салайтара үлэлээбит киһи тугу онорбута, олоххо киллэрбитэ күн-дьыл ааһан истэҕин аайы суолтата өссө үрдээн, дьон ытыктабыла, махтала-таптала, кинини личность быһыытынан билиинитэ эбиллэн иһиэхтээх. Манньык уһулуччу дьылба хас киһи аайы бэриллэбит, бэрт сэдэхтик көстүтэлээн ааһар.

Киһи тугу ситиспитин, кини чыпчаал үрдэллэрин кээмэйдиригэ, үтүөлэрин-өңөлөрүн санатарга аналлаах “үбүлүөйдээх саастар” диэннэр бааллар. Манньык үтүө үгэс баар буолан, биһиги холобур буолар тумус

дьоннорбут тустарынан билиибит кэниир, ол түмүгэр кинилэртэн элбэххэ үөрэнэбит; кинилэр мөссүөннэрэ эдэр дьону үүнэргэ-сайдарга угуяллар, бэйэлэрин сайыннаралларыгар төһүү күүс буолаллар.

Мин санаабар, оннук чабылхай киһинэн буолар биһиги коллагабыт, РСФСР үтүөлээх учуутала, Нам уонна Уус Алдан улуустарын, Өнөр нэһилиэгин Ытык киһилэрэ, учууталлар учууталлара, педагогической наука кандидата Василий Петрович Иванов. Кини быйыл балаҕан ыйын 9 күнүгэр лоп курдук 65 сааһын туолла. Бу уһуну-киэни толкуйдуур дирин өйдөөх, үрдүк культуурааах, аһары хайгыыры, дарбатары сөбүлээбэт сэмэй киһи. Кини аттыгар сылдьар киһи бэйэтин илэ бодотун тардынар, тылын-өһүн туттунар, өйүн-санаатын сааһыланар. Ол курдук кини бэйэтэ да билбэтинэн, тулатын сааһылы, тупсара, өрө тарда сылдьар.

Василий Петрович түс-бас көрүннээх эрээри, күллэҕинэ, эбэтэр тугу эрэ биһирээтэҕинэ, харахтара сымныы түһэллэр, дьүһүнэ-бодото ис-иһиттэн тупсан, сырдаан кэлэр уратылаах.

Саха киһитин сизэринэн, кини хантан хааннааҕын, кимтэн кииннээҕин билсифиэҕин. Василий Петрович Уус-Алдан 1 Өспөх, билингитэ Өнөр нэһилиэгэр 1942 сыл балаҕан ыйын 9 күнүгэр төрөөбүтэ. Аҕалара Иванов Петр Андреевич 1943 сыллаахха сэрии хонуутугар охтон, ийэлэрэ Прасковья Михайловна баара эрэ 28 саастааҕар оҕдообо хаалар. Кини бэйэтин 5 оҕотун таһынан аҕаларын улахан убайын тулаайах 15 саастаах игирэ оҕолорун уонна 90 саастаах хотунун илдэ хаалар. Прасковья Михайловна биирдэ сыннамакка, олоро түһэн ылбакка мас мастаан, от оттоон, колхозка ыанньыксыттаан, үрүң хараҕын өрө көрбөккө, хара сарсыардаттан киэһэ хойукка диэри үлэлээн, улахан дьиз кэргэнин аһатан-таньынар олорбут. Хата, интернат баар буолан, оҕолор бары оскуолаҕа үөрэнэр дьоллонолор.

Игирэлэр Баһылайдаах Маайыс доруобуйаларынан аһаах да буоллаллар, 7 кылааһы бүтэрэн, үлэһит буола охсонор, санаастарыгар көмө-ньыма буолаллар. Прасковья Михайловна 5 оҕотуттан соҕотох кыыстааҕа, Вера, “харах кэриэтэ” диэн оччотооһуга кизнник тарҕаммыт трахома ыарыытынан ыалдьан, кыайан үөрэммэтэх (Вера Петровна билигин 70-ча саастаах, 6 оҕо күн-күбэй ийэтэ, уонтан тахса сизн эйэбэс эбэтэ буолан, ньир-бааччы олохтоох, ытык-мааны ыал хотуна). Түөрт уоллааҕа бары үрдүк үөрэҕи бүтэрэн, бэйэлэрин идэлэринэн умсугуйан туран бэринилээхтик үлэлээн, сүүнэ дьон буолан тахсаллар. Улахан уол Иван Петрович инженер-механик идэтин баһылаан, Ленинградка олохсуйан, бэрт таһаарылаахтык үлэлиир. (Кырдьар сааһыгар төрөөбүт дойдутугар эргиллэн, кыра быраатыгар чугаһаан, Намна олоор). Үс кыралар бэйэлэрин идэлэринэн үтүөлээх үлэһит буола үүнэллэр: Михаил Петрович - СР үтүөлээх бырааһа, Владимир Петрович - СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, аччыгыйдара

Василий Петрович, биһиги юбилярбыт - РФ үтүөлээх учуутала.

Василий Петрович элбэх киһи ытыктабылынан туһаныан, үөрэхтээһин дьиннээх лидера буола үүнүөн иннинэ бааллара оонньооботох оҕо саас, оскуоланы бүтэриин, советскай армияҕа сулуспалааһын, Ленинградка үрдүк үөрэххэ үөрэниин, аналы көрсөн ыал буолуу, аҕа буолар дьолун билиин, учуутал, завуч, директор...

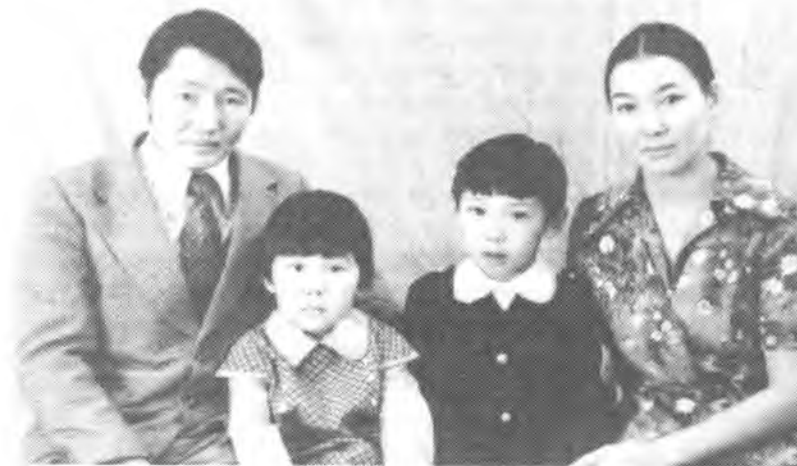
Биһиги үөрэхпит кыһата Василий Петрович аатын кытта быстыспат ситимнээх. Кини 1971 сыл Ленинградка билиин-көрүү үрдэлин баһылаан, Намнааҕы училищеҕа ананан кэлиэҕиттэн 36 сыл ааста, ол иһиттэн биһиги юбилярбыт 30-ча сыл салайар үлэҕэ эриллэн, үлэни-хамнаһы торумнаан, үлэ хайысхаларын сөптөөхтүк быһааран, педколлективны санаттан-сана ситиһии кирииллэригэр таһаарары ситистэ. Кини тэрилтэ үлэтин сүрүннүүргэ 3 суолга улахан болҕомтотун уурара: сөптөөх материальнай-техническэй базаны тэрийии, аныгы ирдэбилгэ эппиэттиир кадрдары үүнэриин, үөрэтиин-иитиин процеһын чочуйуу, үрдэтиин, тупсарыы. Кини бу 3 хайысханы ойчучу тутан үлэлээбитэ саамай сөптөөх уонна кэскиллээх буолбута бүгүммү күммү дьэҥкэтик көстөр. Ол курдук Василий Петрович директор буолаат, оҕолор дипломнай үлэлэрин таһымнарын үрдэтээри, художественнай сэмбэти тэрийэр, бэйэтэ салайааччы буолан, худсовет үлэтин сүрүннүүр. Бу тэрээһин күн бүгүммү диэри устудьуоннар уонна преподавателлэр таһымнарын үрдэтиигэ улахан суолтаны ылар.

“Технология уонна дизайн” диэн сана салааны арыярга бэрт эрдэттэн, 80-с сыллар ортолоруттан, бэлэмнэниин үлэтэ барбыт. Оччолорго “дизайн” диэн тыл өйдөбүлүн педколлектив бэйэтэ да ингэн-тонон билбэт этэ. 1988 сыллаахха үлэ уонна уруһуй уруоктарын холбоон, сана учебнай былаан онорон, Россия үрдүнэн орто анал үөрэх тэрилтэлэригэр сананы киллэриин оһоһуллубут. 1994 сыллаахха Нальчик куоракка педучилищелар уонна пединституттар директордарын уонна ректордарын сүбэ мунньахтара буолбут. Онно сылдьан Василий Петрович профтехучилище базатыгар технология уонна дизайн коллеһын оноро сылдьалларын олус биһирин көрөр уонна интэриэһиргээн экспериментальной площадка директора А.М. Горшковтуун бэрт уһундук сэлэргэллэр, санааларын атастаһаллар. Киниэхэ “бу сана сүүрээни педагогической хайысхаҕа туһаныахха сөп эбит” диэн санаа үөскүүр. Бу идеяны олоххо киллэрээри, икки эдэр специалиһы Слепцова Н.А. уонна Романова Д.М. Нальчикка стажировкаҕа ылар. Элбэх үлэ түмүгэр 1999 сылтан биһиги үөрэхпит кыһата федеральной-экспериментальной площадка статуһун ылары ситиһэр. Онтон ылата уруһуй уонна технология хайысхаларын холбоон, технология уонна дизайн диэн сана сонун салаа аһыллар.

Биһиги, намнар, саамай улахан киэн туттуубут - колледж учебнай корпусуна уонна сана уопсайа. Буолумуна даҕаны, бу тутуулар уонна колледж

ылынан олорор хайысхатын тустарынан биһирэбили үгүстүк истэбит, суругунан да бэлиэтээһиннэр аҕыйаҕа суохтар. Элбэхтэн холобурдаан эттэххэ, народной худоһунньук А.Н. Осипов: “Мин үгүс үөрэх тэрилтэлэригэр сылдьабын, ол гынан баран манньк тас көрүнүнэн уонна ис хоһоонунан сөп түбэхэр үөрэх тэрилтэтин аан маннай көрөбүн,” - диэн аһарбыттаах. Бу тутуулар олоххо кирииллэригэр Василий Петрович туох баар өйүн-санаатын ууран, дьобурун-талаанын туһанан, туох баар сыратын-сылбатын биэрэн, сылайарын да аахсыбакка, угууларын да умнан олус күүскэ үлэлээбитэ мэлдьэх буолбатах. Дьыллар-күммүр ааһан иһэллэр, сана куорпус тутуулар кэмгэр үөрэммит устудьуоннар хайыы-үйэ үлэһит буолбуттара ыраатта, сана дьэбит өрөмүммүр да кэмэ кэллэ, үлэҕэ кириэҕиттэн номнуо 10 сыл ааһа охсубут. Сана үөрэнээччилэр, сана үлэһиттэр бу кэрэ көстүүлээх дьэ-уот тутуулуубута ким үтүөтэ-өһөтө буоларын билиэхтээхтэр диэн санаанан салайтара, тоһоостоох түгэни туһанан, бэрт кылҕастык бэлиэтээн аһыахпын баҕарабын.

1988 сыллаахха Василий Петрович Бүтүн Союзтааҕы учууталлар съезтэригэр орто анал үөрэх тэрилтэлэриттэн Саха сириттэн соҕотох делегат быһыытынан кыттыыны ылар. Онно тийээн кини оччотооһу миннистирбит Будимир Слепцовтуун Союз министерствотыгар приемна кириэллэр. Василий Петрович Нам педучилищетыгар учебнай корпус тутулуун наада диэн тыл этэр, ону туруорсар, көрдөһүү суругун хаалларар. Нөнүө сылыгар капиталнай тутуу салалтатын аатыттан комиссия тахсан, сана корпус

Ивановтар дьэ кэргэттэрэ.
1978 с.

тутулууохтаах миэстэтин көрөн-истэн, үөрэтэн баран, “тутуу барыан сөп” диэн түмүк онорор. Ол эрэри араас биричиинэлэринэн бу тутуу проекка сатаан киирбэккэ хаалар. 1990 сыллаахха М.Е. Николаев Верховнай Совет Президиумун председателинэн үлэли олоодобуна, училище администрацията “биһиги материальной базабытын тахсан көрүн-истин” диэн ис хоһоонноох сурук киллэрэр. Михаил Ефимович кулун тутарга Намна тахсар, икки чаас устата училище туох баар корпустарын, кабинеттарын ааҕа көрүтэлээн баран педколлективы кытта көрсүһэр. Кини училище үлэтин-хамнаһын сөбүлээн, “учебнай корпус тутуллара сөп буолбут” диэн түмүк онорор. Улуус бастакы баһылыга Д.Ф. Алексеев быһаччы көмөтүнэн конкурснай төрүөккэ олус үчүгэй индивидуальной проект оноһулар. Ол проегты “Сахапроект” институт (директор РФ уонна СР үтүөлээх архитектора, манна даҕатан эттэххэ, Василий Петрович оҕо эрдэбинээҕи табаарыһа Н.И. Румянцев) онорор. Проект икки сыл үлэлээбэккэ полкаҕа сытар.

1995 сыллаахха Михаил Ефимович училищени иккистээн көрөр, коллективы кытта көрсүһэр уонна “1997 үөрэх сылыгар үлэҕэ киллэрэр гына үлэлээн” диэн бэйэтин эрэлин уонна өйөбүлүн биллэрэр. Маны эрэ көһүтэ сылдыбыт коллектив устудьуннуун, үлэһиттиин бука бары күргүмүнэн үлэлээбитинэн бараллар. “Сахавнешстрой” ГТ (генеральной директор Буслаев Ю.Н.) заказчик быһыгынан, генеральной подрядчик быһыгынан “Эльвира” ЧИП (директор СР үтүөлээх тутуучу Васильев И.А.) ананан үлэлээбиттэрэ. Үлэни көбүлээһин, салайыы, хонтуруол, булуу-талыы, уустук балаһыанньаларга киирэн тахсыы директор санныттан түспэт эбээһинэс буоллаҕа. Манна директору хаһаайыстыбаннай чааска солбуйааччы Н.Ф.Гурьев сүүрбүтүн-көппүтүн эмиэ бэлиэтиир наадалаах. Бу куорпус тутуутун Михаил Ефимович бэйэтинэн хонтуруоллуура, сотору-сотору кэлэн бэрэбиэркэлээн барара. Республика салайааччыта маннык болжомтоҕо тутара эмиэ да үөрүүлээҕэ, эмиэ да долгутуулааҕа, үрдүк тэрээһини эрэйэрэ.

Учебнай куорпус кэнниттэн уопсай тутулуохтааҕа. Ол эмиэ М.Е. Николаев өйөөһүнүнэн тутулар кыахтаммыта. Кини 2000 сыллаахха, Нам суолун асфальтанан баран, Василий Петровиһы кытта сэлэргэспитэ, училище сайдытыгар туох былаан баарын ыйыталаспыта. Директор икки суолу эппитэ: биирэ үрдүк үөрэх кыһата буоларга бэлэмнэнии, иккиһэ 400 миэстэлээх уопсай дьиэ тутуута. Михаил Ефимович сонно тута 200 миэстэлээх уопсай тутуутун быһаарбыта. Ол сыл бүтүүтэ уопсай дьиэ сваята түспүтэ. Сана учебнай куорпус тутуллубутун, сана салаа киллэриллибитин кэнниттэн Василий Петрович кадрдары сайыннарыыга улаханлык ылсыспыта. Ол курдук, СГУ икки кафедратын кытта дуоҕабар түһэрсэн, преподавателлэри үөрэттэрэн, кандидатскай минимуму туттарыны сабалыыр. Эһилигэр “Сто аспирантов” президентскэй программаҕа

киирсэн, 4 киһи собуруу аспирантураҕа үөрэнэ барар, 10-ча киһи соискателинэн үлэлиллэр. Ол түмүгэр 9 киһи учуонай истиэпэни ылла, өссө да 3 киһи диссертацияларын көмүскүүргэ бэлэмнэр. Маны таһынан айар үлэнэн дьарыктанар преподавателлэртэн 5 киһи Россия Худуохунньуктарын түмсүүлэрин чилиэннэригэр тийэй үүннүлэр, өссө да 2-3 киһи бэлэмнэнэ сылдыар. Ол түмүгэр коллектив күн бүгүн кадр өттүнэн лаппа кыаҕыра.

Үөрөҕү тарҕатыыга биир сүрүн оруолу тыа сиригэр үрдүк үөрэхтээх дьону итэн таһаарыы ылар. Колледж базатыгар 2001 сылга СГПА кафедрата аһыллан, номнуо 191 учуутал үрдүк үөрэх дипломун тутан үөрдэ-көттө. Академия кафедратын арийыыга, туһааннаах докумуоннары толорууга Василий Петрович, кафедра сэбидиссэйинэн ананан, үчүгэй салайааччы буоларын бигэргэттэ, бэйэтин идэтигэр уһулччу бэриниилээҕин көрдөрдө.

Василий Петрович талааннаах учуутал эрэ буолбакка, дьонун-мааны ыал аҕа баһылыга, дурдата-хаххата, кизн-холку майгылаах, эрэллээх кэргэн, 3 оҕо аҕалаатар аҕата. Тапталаах кэргэнэ Иванова Валентина Семеновна Ньурбаттан төрүттээх, көстөр дьүһүнүн курдук ис киирбэх, номоҕон майгылаах; олус ыраас, ис-иһиттэн чэнчис туттуулаах саха далбар хотуна. Кини төһө да библиотекарь үөрэхтээх буоллар, Василий Петровичка сынньанар, күүһүн мунньунар усулуобуйа тэрийээри, сааһын тухары арыый бириэмэлээх, холку диэн лаборанынан үлэлээбит. Кини баар буолан, Василий Петрович түбүктээх үлэтэ үтүө түмүктэрдээх; дьэтин иһэ сырдыгынан сыдыаайар, сылааһынан илгийэр; оҕолоро үһүөн бөҕө тирэхтээх курдук сананнахтара.

Василий Петрович оҕолорун итиитигэр туох-ханнык иннинэ бэйэ холобура улахан суолталааһын дьэнкэтик билэрэ, ол иһин хаһан да дьэ иһигэр этиһии буолуохтааҕар, улаханлык да санарсыы суоҕа. Кини оҕону итии боппуруостарыгар этнопедагогиканы төрүттээбит академик Г.Н. Волковы кытта биир көрүүлээх буоланнар, олус истинник сэлэргэһэллэрэ уонна бэйэ-бэйэлэрин ыгыктаһаллара. Ивановтар оҕолорун үлэһит гына итээри, оҕолоро подростковой саастарыгар сүөһү түппүттэр. Инньэ гынан оҕолор сүөһү көрсөн, от оттоон, дьэ ис-тас үлэлэригэр көмөлөөх буола улааппыттар. Улахан уол Максим, исторической факультеты бүтэрэн баран, 4 сыл культурология кафедратыгар старшай преподавателинэн үлэлээбит. Хамнаһа кыратыттан уонна табаарыһа ынырбытынан, кини билигин чааһынай фирмаҕа үлэли сылдыар, кэргэннээх, 2 оҕолоох. Кэргэнэ Саргылана Владимировна - педагогической наука кандидата, саха тылын стилистикатын специалиһа.

Ивановтар кыыстара Лена икки үрдүк үөрэхтээх, билигин детсадка музыкальной салайааччынан үлэли сылдыар. Кэргэннээх, 3 оҕолоохтор,

Мирнэйгэ олороллор. Кэргэнэ АЛРОСА-жа сүрүннүүр специалиһынан үлэлиир. Улахан уоллара Вася 9-с кылааска үөрэнэр. Үөрэнэр оскуолатыгар омук тылын күүскэ үөрэтэр буоланнар, кини соторутааҕыта Мальтаҕа стажировкаланан кэлбит. Иккис оҕолоро Тая 5-с кылааска үөрэнэр. Кини Мирнэй куорат биір бастын спортсменката, художественнай гимнастикаҕа бэйэтин саастыылаахтарыгар республика чемпиона. Кыра уола Валера 3 саастаах.

Василий Петровичтаах кыра уоллара Борис Дьокуускайдааҕы художественнай училищени бүтэрбитэ, билигин Кытайга үөрэнэ сылдьар.

Бу курдук Ивановтар дьиэ кэргэн оҕону нитиилэрэ, бэйэ-бэйэҕэ сыһыаннара, эдэр ыччат үүнэрин-сайдарын туһугар айымньылаахтык уонна бэриниилээхтик үлэлээбиттэрэ атыттарга үтүө холобур буолуон сөп. Манньык дьиэ кэргэннэ дьол-үөрүү уйаланан, уйгу-быйан олохтонон эрдэҕэ.

Ивановтар иллээх дьиэ кэргэннэрин айбыт аҕалара 65 сааһын туолбут үөрүүлээх түгэнинэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит. Баҕарабыт күндү дьоммутугар былыта суох ыраас халлааны, хас биірдии үүнэр күн эһиэхэ үчүгэйи эрэ үрүлүттүн, быйаны эрэ бачыгыраттын диэн алгыыбыт. Сизэнэргит, оҕолоргут, чугас дьоннот тапталларынан угуттанан үйэҕит уһаатын! Үөрөспит, кынат үүнэрбит дьонноргут махталлара күүскүтүгэр күүс эбэ, кыаххытыгар кыах биэрэ турдуннар! Ылары ыалласпатын, кырдыы кытыспатын! Дом!

*“Эңсиэли”, 2007 сыл, балаҕан ыйын
22 күнэ.*

Омуктан үтүөнү үтүктүүххэ

Алтынньы 8 күнүгэр биһиэхэ, И.Е.Винокуров аатынан колледжка, олус интэриэһинэй көрсүһүү буолан ааста. Америкаҕа, Хотугу Вирджиния штатыгар олохсуйбута 10 сыл буолбут бэрт сэдэх дьылҕалаах киһи Вера Алексеевна Соловьева ыалдьыттаата. Кини саха омук 2-с Конгресһыгар ынырыллан кэлбит, идэтинэн биолог, омугунан саха, Ханалас Өктөмүн кыһа, кэргэннээх, 3 оҕолоох. Кини Намна колледж директорын ынырыгынан тахса сырытта.

Вера Алексеевна көрсүһүүгэ, саха сизэрин быһыгытынан, бэрт сэмэйдик, уу сахалы тылынан кэпсээтэ, ыйытыларга хоруйдаата, бэйэтин санааларын үлэһиннэ. Устудьуоннар уонна үлэһиттэр актовой саалаҕа тобус-толору мустан олонор, биіртэн биірі ыйытылары кудуххайдык биіртэлээтилэр, өссө да уһуннук сэлэргэһиэх дьону, биіріэмэ ыгыма бэрт буолан, тохтоттулар. Бэрт ыксалынан күндү ыалдьыптытын кытта бары

хаартыскаҕа түстүбүт.

Мин этнопедагогиканы биіэрэрим быһыгытынан, удьуор салҕаныгытын, дьылҕа түстэниитин, утум ситимин уонна иитиі боппуруостарын тустарынан олус сэргии иһиттим. Аҕа саастаах көлүөнэ үөрэхпиттэтин, идэбиттэтин тутулуга суох бука бары эдэр дьону итэр-үөрэтэр, сайыннарар ытык эбэһинэстээхпит. Онуоха бэйэбит эрэ ыырбытынан муңурдаммакка, харахпыт далын кэнэтэн, атын сиргэ дьон хайдах олорорун, кинилэр туох кыһалҕалаахтарын, туох үчүгэйдээхтэрин, кинилэртэн киһи үөрэнэрэ, биһирингэ баарын булан туһаннахпытына көмөлөөх буолаарай диэн, көрсүһүү сүһүнүнэн бэлиэтээһиннэрбин суруйабын.

Вера Алексеевна аҕата Павлов Алексей Николаевич төрүт Ханалас, ийэтэ Екатерина Федоровна Сунтаартан төрүттээх эбиттэр. Кинилэр университетка үөрэнэ сылдьан билсипиттэр, кэлин холбоспуттар, пенсияҕа тахсыахтарыгар диэри космофизика институтугар биірэ лаборанынан, иккиһэ инженер-снабженец быһыгытынан үлэлээбиттэр. 60 саастарыгар диэри романтической сыһыаннарын сүтэртэтэхтэр. Ол да иһин оҕолоругар Галялаах Вераҕа дьоллоох оҕо сааһы бэлэхтээбиттэр, олохторун сизэринэн үтүө холобур буолбуттар, бэйэ-бэйэҕэ истин сыһыан, итэҕэйсиі, ил-эйэ оскуолатынан буолбуттар. Ийэлэрэ биолог буолан, дьизэлэрин иһэ-таһа күөх үүнээйи, аҕалара, ырыа куттаах буолан, сахалы ырыаны ыллаан доллоһутара кыргыттарыгар төрөөбүт дойдуга тапталы сахпыттар, кинилэр ханна да тийбиттэрин иһин Сахаларын сирингэр курдаттыы тартараллар эбит.

Вера Алексеевна, СГУ-га преподавателлиі сылдьан, бастакы президеммит М.Е.Николаев көбүлээһининэн, экология проблемаларыгар ылсыһан үлэлээбит, кандидатскайын көмүскээбит. Бүтүн киһи-аймах дьылҕатыгар дьайыахтаах дирин суолталаах үлэҕэ 10-ча киһиттэн састааптаах бөлөх түмсэн үлэлэрин саҕалаабыттар, үс сыллаах проект суруллубут. Ол чэрчитинэн Америкаҕа биология институтугар поточнай системанан үлэлээн испиттэр. Өлүү болдохтоох диэбиккэ дылы, Вера Алексеевнаны солбуһа барыахтаах коллегата оҕолонор буолан хаалан, кыайан барбатах, ол иһин кини командировката тардыллан хаалбыт. Аны туран проект үбүлээһинин 1 сыл буолаат, үп суоһунан тохтотон кэбиһэллэр. Вера Алексеевна улахан кэскиллээх проект түмүгэ суох хаалбытыттан улаханньык хараастар, арыый да кэмин иннинэ киллэрэ сатааммыт, олоххо киірбэтэ диэн санаалаах. Америкаҕа кинини үлэлиі хааларыгар этиі киллэрэллэр, онуоха кини кэргэннээх, оҕолоох киһи (кэргэнэ Дьокуускайга телекоммуникационнай системаҕа үлэлиірэ) буолуммат. “Кэргэнин манна кэлэ сырыттын, баҕар сөбүлээтэҕинэ хаалан, биіргэ үлэлиіххитин сөп” диэн тылларыгар киллэрэллэр. Инньэ гынан Вера Алексеевна кэргэнэ 3 сыллаах уопускаһын ылан, Америкаҕа тийэр, 2 ый устатыгар английскайды

өйдүүр буолар, устунан үлэли хаалбыт. Манна даҕатан эттэххэ, Соловьевтар 2 кыралара онно төрөөбүттэр.

Кинилэр билигин Америкаҕа нууччалы тылынан “Саха диаспората” сайт аһаннар, араас сиргэ тийэн олохсуйбут сахалары түмэллэр, кинилэргэ дойдуларын сонунун тиздэллэр, бэйэ-бэйэлэрин кытта сибээстэһэллэригэр кыах биэрэллэр. Бу сайт нөҥүө Данияҕа олорор Айталинаны булбуттар. Кини саха остуоруйаларын датскайды тылбаастаабыт, онно Вера Алексеевна, анал үөрэҕэ суох да буоллар, көрдөһүүнү ылынан, тахсыахтаах кинигэҕэ остуоруйа ис хоһоонунан иллюстрация онорон көмөлөспүт.

Олоҕу олорууга биһигини кытта американецтары тэннээн көрдөххө, Вера Алексеевна манньктары бэлиэтээтэ: 1. Америкаҕа дойду тупсуутугар, тула ыраас буоларыгар боростуой киһи буоллун, миллионер буоллун, бары кыһаналлар, волонтерскай хамсааһынна (төлөбүрү суох үлэ) кыттыһаллар; кырдыаҕастарга, улахан ырыһахтарга, бириэмэлэринэн көрөн, быстах көмөлөһөн аһаллар эбит. 2. Оҕоҕо харыстабыллаах сыһыан. Онно оҕоҕо күргүй-көбүө, кинини ыгылыты, мөҕөн мөрөйдөөһүн суох эбит. Бу өтүнэн американецтар дын сахалы нитиигэ чугастар дии саныыр Вера Алексеевна. 3. Үлэ, үөрэх режимэ тосту ураты. Онно оҕолонноххуна икки эрэ нэдиэлэ бэрлилэр, ол кэнниттэн эбэтэр үлэҕэр тахсабын, эбэтэр үлэн мизстэтэ атын киһиэхэ бэрлилэр эбит; көтүтүүлээх буоллун да, биитэр сөптөөх баалы ылбатын да, туох да кэпсэтиигэ суох устан кэбиһэллэр эбит. Онно үрдүк үөрэххэ үөрэни, эмтэни, квартира төлөбүрү, куруһуоктар,

Соловьева Вера Алексеевна НПК коллективин кытта (ортоку)

эбии дьарыктар - барыта харчы, улахан харчы. Ол иһин дьулуурдаах, сатаан үлэлиир, иннин тырынар эрэ киһи диплом ылар кыахтаах. Америкаҕа сонун идея, инициатива, сананы айан таһаарар толкуй үрдүктүк сыаналанар. Анардас хамнаһынан олорор уустук, ол иһин учууталлар, үлэһиттэр программа суруйаннар, грант ылан эбинэллэр. 4. Чөл олоҕу тутуһуу. Общественнай мизстэҕэ табах тардыбаттар; чөл олоҕу тутуһар анал оскуолалар бааллар; эдэр киһиэхэ 21 сааһыгар диэри арыгы атыыта көнүллэммит; американецтар үөрэхтээх өттүлэрэ натуральной аһы ордороллор, доруобуйаларын көрүнэллэр, физкультуранан утумнаахтык дьарыктаналлар.

Биолог быһыытынан Вера Алексеевна ас хаачыстыбатыгар улахан болҕомтотун уурар эбит. Кини биһиэхэ, сахаларга, саахар, үлүннэриилэх бурдук ас, торт, бисквит, кока-кола курдук утахтар доруобуйабытыгар охсуулаахтарын ыйда. Көрсүһүү түмүгэр Вера Алексеевна ыччакка туһаайан булугас өйдөөх, инициативалаах, төрөөбүт дойдуга туһалаах буола үүнэллэригэр баҕа санаатын эттэ. Биһиги күндү ыалдылпыттар махталбытын тиртибит уонна үтүнү баҕара хааллыбыт.

“Эңсизли”, 2007 сыл, алтынньы 21 күнэ

Соһуччу түмүктэр

Биһиги үөрэхпит кыһатыгар дуобаты таптааччылар элбэхтэр. Бу мындыр ооньуунан устудьуоннар даҕаны, үлэһиттэр даҕаны, тоҕоостоох түгэн түбэстэр эрэ, үөрэ-көтө ооньуулар, икки уопсайга нэдиэлэҕэ биридэ ытыллар дуобат куруһуогар оҕолор сөбүлээн сылдыаллар. Кинилэри көбүлүүр инниттэн, араас тэрээһиннэри былааннаан ытыабыт. Ол курдук, 2 уопсайдары бэйэ-бэйэлэрин кытта күрэхтэһиннэрэр турнир, устудьуоннар уонна үлэһиттэр киирсиилэрэ, сеанстар (Таастаах нэһилиэгиттэн сылдыар 1 нүөмэрдээх орто оскуола үөрэнээччитэ, маастарга кандидат Азарова Маша биридэ, спорт маастара, бэйэбит үөрэнээччибит Василий Прокопьев иккитэ), маастар-кылаас (Василий Прокопьев), нэһилиэгтэргэ баран табаарыстыы көрсүһүүнү тэрийии, үлэһиттэр ортолоругар сылын ахсын ытыллар турнирдар уо.д.а. буолаллар. Былырыынны үөрэх дьылыгар Граф Биэрэгэр баран устудьуоннары уонна олохтоохтору кытта киирсибиппит - ыраабынан кыайан, үөрүү-көтүү үктэллэнэн төннүбүппүт. Быйылгы үөрэх дьылыгар киирэн баран үлэһиттэр ортолоругар сэтинни ыйга коммерческай турнир ыппыппыт. Онно 10 киһи киирсибиттэн бастакы мизстэни Юрий Эверстов ылан, дьону соһутта (кэннигэр маастарга кандидат А. Кузмины, бастакы разрядтаах Г.Максимовы, В.Бандеровы хааллартаата),

иккис миэстэбэ П.Байанаева, үһүс миэстэбэ В.Бандеров табыстылар.

Соторутаабыта, сэттинньи 27 күнүгэр, Партизанна баран олохтоохтору кытта дуобакка табаарысты көрсүһүүнү онордубут. Граф Бизрэгэр бөлөбүнэн арахсыбакка судургу оонньообут буоллахпытына, партизаннары кытта оонньоурбутугар 2 бөлөбүнэн арахсан киристибит. Утарылаһааччыларбыт састааптара лаппа үрдүк буолан биэрдэ: 4 маастарга кандидат, үс I разрядтаахтар. “Высшая лигаба” 6 дуоска, иккис бөлөххө 12 дуоска утары киристэ. Бастакы бөлөхтөр чаһылаах киристилэр, биирдии партианан бүттүлэр; иккис тэр чаһыта суох иккилиитэ киристилэр. Түмүгэр олохтоохтор икки бөлөххө иккиэннэригэр хоттулар: 1 бөлөххө - 4:2, 2 бөлөххө - 13,5:10,5. Бастакы бөлөххө Василий Прокопьев уонна сана үлэһиппит Владислав Бандеров кыайыны ситиспиттэрэ биһигини олус үөртэ. Табаарысты көрсүһүү кэнниттэн бары хаартыскаба түстүбүт, Юрий Эверстов “Биир ньыгыл Россия” партияны, Григорий Максимов Компартияны агитациялаан тыл эттилэр. Биһиги партизаннары саас бэйэбитигэр ынырдыбыт. Көрсүһүүгэ кыайыт хамаандаба грамота туттарылынна. Бу курдук бэрт сэргэх тэрээһин буолан ааста. Биһиги, дуобаты таптааччылар, колледжпыт салалтатыгар транспорунан хааччыйбытыгар, спортивной оскуола старшай тренерэ Егорова Р.Н.-ба чаһы уонна дуобат уларсыбытыгар, Партизан олохтоохторо ынырыны ылынан, хомуллан кэлэн оонньообуттарыгар улахан махталбытын тиэрдэбит.

“Эңсэли”, 2007 сыл, сэттинньи 26 күнэ.

Доробуйа күннэригэр

Былаан быһыытынан сэттинньи 15 күнүттэн 26-гар диэри И.Е.Винокуров аатынан педагогической колледжка Доруобуйа декадата ытылынна. Үгэс быһыытынан, табабы тардыны утарар Аан дойдутаабы күннэ сөп түбэһиннэрэн, студпрофком “Табаба суох биир күн” акцияны ыытта.

“Вера” кулууп чилиэннэрэ медицинскэй-психологической сулууспа салалтатынан Дьокуускайга баран кэллилэр. Былырынны үөрэх дьылынаабы Доруобуйа декадатыгар кэргэнни Башариннар кэлэ сылдьан ынырбыттарынан, оҕолорбутун институт иһинэн тэриллибит анатомической музейга сырытыннардыбыт. Онно анал экскурсовод кэпсиир, төлөбүрэ хас биирдии киһиттэн 20-лии солкуобай. Бу сууманы уонна борогуон харчытын устудьуоннарга көрүллүбүт көмө фондатыттан туһаннабыт. Оҕолор ис органнарын уу харахтарынан эргитэ сылдьан көрдүлэр-иһиттилэр, доруобуйаны кэбирэтэр куһаҥан дьаллыктар тустарынан бэсиэдэни иһиттилэр. Табахсыт, арыгыһыт киһиттэн ылыллыбыт

экспонаттары дьулайы-салла көрдүлэр.

Устудьуоннары салгы Айыы балаҕаныгар сырытыннардыбыт. Л.А.Афанасьев-Тэрис сэттинньи ыйдаабы сизри-туому толордо, эдэр дьонно “Таптал. Оҕо. Киһи дьылҕата” диэн бэсиэдэ онордо, барыбытын ыраастаата, арчылаата, албаата. Бу кэнниттэн театрга “Улуу нуучча тылын күнэ” диэн тэрээһиннэ сырыттыбыт.

Сэттинньи 20 күнүгэр Бүтүн Россиятабы Ийэ күнүн бэлиэтээтибит. Эдэр ийэлэргэ уонна ийэ буолаары сылдьар устудьуоннарга остуол тартыбыт, чэй иһэ-иһэ эдэр ийэлэр дьүөгэлэригэр оҕолонуохтарын иннинээҕи туруктарын, ис санааларын, оҕолонор диэн хайдабын, бэйэлэрин иэйинилэрин, көрүүлэрин кэпсээтилэр. Олох-дьаһах боппуруостарынан дьарыктанар специалист И.И. Кузьмина быһаарытынан, үөрүүлээх быһыыга-майгыга 19 эдэр ийэбэ, оҕоҕо 500-түү солкуобай көмө харчытын туттартаатыбыт. Наталия Шишкина уонна Александра Тарабукина иккилии оҕолоох буоланнар, 1000 солкуобай ыллылар. Эдэр ийэлэргэ барыларыгар да соһуччу үөрүү буолла. Эмиэ бу күн улуустаабы ыччат психологической киһиттэр үлэлиир М.И. Кирова кэлэн көмөбө наадыйар бастакы куурс устудьуоннарыгар тренинг ытытары саҕалаата, сарсынны күнүгэр эмиэ ыытта.

Сэттинньи 21 күнүгэр Аппааны олохтооҕо, нэһилиэк аҕаларын сэбиэтин чилиэнэ К.П. Варламов, ыччат туһа диэн, бириэмэ хойутун аахсыбакка, киэһэ 8 чаастан иккис куорпуска кэлэн бэртээхэй бэсиэдэни онордо. Киһи устудьуоннаабыт сылларын ахтан аһарда, табах-арыгы буортутун киһини итэҕэтэр курдук ылыннарылаахтык кэпсээтэ, олоххо буолбут түбэлтэлэриттэн холобурдары аҕалла. Константин Петрович итэҕэл тематыгар ылсыһан үлэлиир эбит. Киһи кэпсээнин оҕолор тартаран

Л.А.Афанасьев-Тэрийн кытта Дьокуускайга Айыы балаҕаныгар

истэллэр, сүбэтин-аматын ылыналлар, инники олохторугар туһаныахтара диян эрэнэбит.

Сэтинньи 22 күнүгэр киһэ 6 чаастан буортулаах кэмэлдьи содулун туһунан Сатира уонна юмор биечэрин ыыттыбыт. Маньык көрүү колледжка аан бастаан ыытыллар. Барыта 6 группа кытынна. Ордук үчүгэй бэлэмнээхтэрин бастакы курстан “Б”, “Г”, “Ф” группалар көрдөрдүлэр. Ону таһынан, психологтар М.В.Гоголева, П.Д.Байанаева бастакы куорпуска доруобуйаҕа анатлаах ток-шоу ыыттылар.

Бүтэһик күн группаларынан саанбүлүтүөннэри көрүү буолла, онуоха анал комиссия үлэлээтэ. Бу күрэхтэһини 2 “Ф” группа оҕолоро биирдиилтэн үлэлэри онорбуттара комиссия болҕомтогун тарта, кинилэргэ биһирэбил бириистэри туттардыбыт. Бу күн декада үлэтэ түмүктэннэ. Кыайыылаахтарынан 1 “Г” (куратор Р.Н. Сысолятина) уонна 2 “А” (куратор А.Н.Жиркова) буоллулар. Иккис миэстэҕэ 1 “И” (куратор В.В.Винокуров) уонна 2 “И” (куратор М.И.Тимофеева) таһыстылар. Бу курдук Доруобуйа декадата арыый атыннык уонна сэргэхтик ыытылынна.

“Эңсиэли”, 2007 сыл, ахсынньы күнэ

Поэт талааныгар сүгүрүйэн

Бу күннэргэ айар тыл аҕата, уран тыл ууһа, саха народнай поэта Петр Тобуруокап 90 сааһын бэлиэтээһин республика үрдүнэн ыытылла турар. Ол чэрчитинэн Н.М.Рыкунов аатынан Киин библиотека үлэһиттэрэ Павлова Н.В. уонна Корнилова В.А. алтынньы 26 күнүгэр бэртээхэй литературнай-музыкальнай биечэри тэрийэн ыыппыттарын сэргээн, биһиги кинилэри бэйэбитигэр ыңырыппыт. Эдэр үлэһиттэр үөрүүнэн сөбүлэһэн, туох баар быыстапкаларын, көрдөрөр-иһитиннэрэр матырыяалларын илдэ колледжка кэлэн, сэтинньи ый саҕаланыытыгар устудьуоннарга уонна поэт талааныгар сүгүрүйэр үлэһиттэргэ дьоро киһэни бэлэхтээн бардылар. Дойду сылаас тыһынын илгийэр, таптал нарын ийиитин ингериммит, үлэҕэ-үөрэххэ өрө күүрдэр анатлаах, этэргэ дылы, «хоһоон хонуулардаах, ырыа ылыктардаах» народнай поэт умсулҕаннаах эйгэтигэр ыалдьыттаатыбыт, элбэх интэриэһинэй информацияны ылыбыт. Ол курдук, народнай поэт хоһоонноругар 350-чэ ырыа суруллубут! Тобуруокаптары аҕалара Николай Петрович оҕдообо хаалан баран соҕотоҕун улаатыннарбыт: ийэлэрэ Евдокия Ксенофоновна сэттис оҕотун Коляны төрөтөөт өлөн хаалбыт. Бу уол биһиги филологической наука доктора, профессор буолан олохторун бары билэбит. Дьэ ол иһин Тобуруокаптар холобурдарынан сирэйдээн аҕа педагогической кыаһын тоһоҕолоон бэлиэтиэхпин баҕрабын. Аны туран Тобуруокаптар 7 биһиргэ төрөөбүттэригэр биэстэрэ Бүлүү педучилищетын бүтэрбиттэр! Бу улууска идэ биэрэр үөрэх тэрилтэтэ баара бүтүн нэһилиэнньэ үөрэхтээх буоларыгар быһаччы сабыдыаллыырын олус үчүгэйдик бигэргэтэр.

Библиотекардар ыыппыт биечэрдэрин биһиги үлэһиттэрбит, устудьуоннарбыт ситэрэн-хоторон биэрдилэр. Ол курдук, Гурьев Н.Ф., народнай поэт биһир дойдулааҕа, сэргэхтик уонна киһиэхэ өйдөнөн хаалардык ахтыы онордо; сана уопсайбыт воспитателэ Никифорова Г.С. Петр Тобуруокап хоһоонноро адьас кыра эрдэбиттэн киһи буолуор диэри арахсыспат аргыс буолбуттарын, 6 кылааска үөрэнэ сылдьан аан бастаан кинини көрөн дьолломмутун истинник-иһирэхтик ахтан аһарда. Бүлүүтээһи педколледжы кыһыл дипломунан биирбит эдэр коллегабыт, информатика преподавателэ Васильев А.А. Петр Тобуруокаптыын маҕаһыынна элбэхтик уочаракка турбуттарын, кини наар сакалаат атылаһарын, дьону кытта бэрт боруустуойдук сэнэргэһэрин аһынна, народнай поэтка биһир дойдулаахтара дуу, үөрэппит оҕолоро дуу иккис дьыэ тутан биэрбиттэрин туһунан кэпсээтэ, онон буоллаҕына Петр Тобуруокап тыһыннааҕар дьон тапталын-махталын үчүгэйдик билбит эбит, ол да иһин эттэҕэ: «Дьон тапталыттан ордук күндү уонна үрдүк туох да суох».

«Ыллык литературнай курууок чилиэттэрэ Дария Александрова, Гульнара Винокурова, Александра Тарабукина, Аяна Иванова поэт хоһооннорун ааҕан иһитиннэрдилэр; директоры итэр үлэбэ солбуйааччы Ньургустаан Михайлович Жирков поэт тылларыгар суруллубут «Чэмэлиинэһ, эдэр үлэһипит Матрена Анатольевна Платонова «Манан мастарһ дьэн ырыалары ылаатылар, истээччилэр болҕомтолорун тартылар.

Биэчэр саҕаланыытыгар 2 ыйыты бэриллибитигэр сөптөөх эппиэттэри биэрбитин иһин I «Бһ кууруска үөрэнэр, Үөдэйтэн сылдыар Анастасия Баишева поэт сана тахсыбыт кинигэтинэн бириэмийэлэннэ.

Бу курдук олус үчүгэй биэчэри ыһпыттарыгар Наталья Васильевна уонна Вера Афанасьевна улахан махталбытын тирдэбит.

“Эңсиэли”, ахсынньы, 2007 сыл

Көрсүһүүлэр

Аны сайын биһиги үөрэхпит кыһата 45 сылын бэлиэтээри өрө көтөҕүллүүлээхтик үлэли-хамныы сылдыабыт, выпускниктарыбытын, манна үлэли сылдыабыт дьоннору кытта сибээспитин сөргүтэбит, көрсүһүллэри тэрийэбит. Ол чэрчитинэн, 7 сыл биһиэхэ үлэли сылдыабыт; 6 кинигэ, 17 ырыа автордарын, олохтоох хаһыат биир бастын корреспондентин, Кыһыл көмүс бөрүө хаһаайынын, улуус Ытык киһитин, ньир-бааччы олохтоох ыал аҕа баһылыгын Егор Иванович Колмогоровы - Дьөгүөр Быдыйы ыныран, “Ыллык” литературнай курууок чилиэннэрин кытта көрсүһүүнү тэрийбиппит. Күндү ыалдыппыт кэпсээнэ киһи эрэ болҕомтотун тардыах курдук сэргэх, интэриэһинэй буолла. Кини кэпсээнин оҕо сааһыттан саҕалаата. 18 сыл колхоз биригэдьиининэн үлэлээбит аҕалара репрессияҕа түбэһэн, эрдэ кыһалҕаны билбиттэрин, үөрэххэ-олоххо тардыһыылара күүстээх буолан, бииргэ төрөөбүттэр төрдүн үөрэби ылыммыттарын, ийэлэрин олус истинник саныылыларын, үөрэспит учууталларыгар мунгура суох махтаналларын сиһилии кэпсээтэ. Егор Иванович эдэр сылдьан М.Е. Николаев, Е.А.Борисов курдук бөдөн общественной деятеллэри кытта бииргэ алтыспытын, народнай суруйааччы Суорун Омоллоону кытта хаста да көрсөн кэпсэппитин, народнай суруйааччы Далан кини учуутала буоларын курууок чилиэннэрэ бэркэ интэриэһиргээн иһиттилэр, элбэх ыйытылары биэрдилэр. Дьөгүөр Быдый эдэр дьонно туһаайан киһи сайдыытыгар санааны түмүү, истибити-көрбүтү өйгө тутан хаалыы, бириэмэни сыаналааһын төһүү күүс буолалларын тоһоҕолоон бэлиэтээтэ, учууталтан общество сайдыыта быһаччы сибээстээгин санатта. Кини салгыы, ыйытыларга хоруйдаан, сөбүлүүр дьарыктарын, төрөппүт оҕолорун,

бииргэ төрөөбүттэрин тустарынан кэпсээтэ, училищеҕа үлэлээбит сылларын туһунан ахтыы суруйуох, эдэр дьон научнай-чинчийэр үлэлэригэр көмөлөһүөх буолан эрэннэрдэ.

Бу көрсүһүүтэн оҕолор бэрт элбэх саҕаны иһиттилэр, учуутал идэтэ дьон өйүгэр-санаатыгар инэн хааларын, олус бочуоттаабын, үрдүк эппиэтинэстээбин өссө төгүл истэн итэбэйдилэр.

Ахсынньы 3 күнүгэр, Саха сирэ Россия састаабыгар киирбитэ 375 сылыгар аналлаах Лингвистика нэдиэлэтигэр сөп түбэһиннэрин, өссө биир интэриэһинэй көрсүһүү буолан ааста: “Долина Эңсиэли в судьбе народа саха” кинигэ автора Ульяна Дмитриевна Сивцева ыалдыгтаата. Кини колледж училище эрдэбинэ 17 сыл үлэлээбит, билигин улуустаабы культура салаатыгар методичинан үрдүк таһаарылаахтык үлэли сылдыар, научнай-чинчийэр үлэнэн утумнаахтык уонна дьаныардаахтык дьарыктанан, 2 исторической кинигэни таһаартарбыт. Ульяна Дмитриевна, ыччаттары кытта өр кэмгэ бииргэ үлэлээбит буолан, научнай-чинчийэр үлэ ыарахаттарын, ымпыгын-чымпыгын олус өйдөнүмтүөтүк уонна судургутук быһаарда, элбэх сүбэни-аманы биэрдэ. Кини элбэх хаартыскалары, улуус урукку кэминээби территориятын көрдөрөр каарталары, планшеттары аҕалан көрдөрдө, ыччаты патриотической тыынна иитиигэ бэйэтин сэмэй кылаатын киллэрдэ, эдэр дьон научнай-чинчийэр үлэнэн дьарыктаналларыгар ынтырда.

Көрсүһүү бүтэһигэр күндү ыалдыппытыгар кэрэ кэпсээнин иһин махтанан туран, устудьоннар уруһуйдаабыт хартыыналарын бэлэхтээтибит.

“Эңсиэли”, 2008 сыл, тахсунньу 25 күнэ

Саха омуга сайдарын туһугар

Ханнык баҕарар киһиэхэ төрөөбүт дойдута, төрөөбүт норуота, кини төрүт үгэстэрэ ордук чугастар, күндүлэр. Киһи сааһыран истэбин аайы бу ытык изиини өссө күүһүрэн, эрчимирэн иһэр. Дойду тыына, дойду тардыыта төрөөбүт тылы кытта ыкса ситимнээх. ЮНЕСКО генеральной директора Коитиро Мацуура эппитини, “хас биирдии омук бэйэтин ийэ тыла уонна төрөөбүт тылынан этэр өйө-санаата, толкуйа кэнэбэски ыччатыгар хаалларар сүдү баайа, нэһилиэстибэтэ буолар”. Чахчы даҕаны, төрөөбүт тылын билэр, убаастыыр, төрөөбүт тылынан суруллубут айымньылары, ыстатыйалары экирээтинэн ааҕар киһи төрөөбүт дойдутугар таптала, төрөөбүт норуотун дьылҕатыгар кыһаллара быдан көдьүүстээх уонна үгүс үтүө түмүктээх буолар. Ол да иһин төрөөбүт тыл боппуруоһа биһигини, учууталлары бэлэмниир үөрэх кыһатыгар үлэлиир дьоннору, долгуппат буолуон табыллыбат. Биллэрин курдук, тыл дьэн өй үлэтин салайар, толкуй түмүгүн

онорор кыях буолар. СР үөрэбин министирэ Ф.В.Габышева 2006 сыллаахха олунньу 11 күнүгүсүбү “Олонхо педагогикатын түстүбү” диэн ыстатыйатыгар ыйбытын курдук, биһиги республикабытыгар төрөөбүт тыл күнүн 1996 сылтан бэлиэтиир эбит буоллахпытына, ЮНЕСКО көбүлээһининэн, 2000 сылтан сабалаан аан дойдуга олунньу 21 күнэ Төрөөбүт тыл күнүнэн биллэриллибит. Бу аан дойдуга төрөөбүт тыл омугуттан, норуот ахсааныттан тутулуга суох сүдү суолталаабын бэлиэтинэн буолар.

Худуоһунньук төһөнөн элбэх кыраасканан туттан хартыынаны айар да, соччонон кини үлэтэ ситэри-хотору буоларын курдук, аан дойдуга төһөнөн элбэх араас омук баар да, соччонон киһи-аймах култуурата, духуобунай эйгэтэ ханыыр, байар, сайдар-сириэдийэр кыахтанар. Ол иһин хайа да омук сүтэн, симэлийэн хаалбатын туһугар, сана үөскүүр көлүөнэ төрөөбүт тылыннан санаран, кинигэни-хаһыаты умсугуйан ааҕан, төрөөбүт норуотун муударанын, кини үтүө үгэстэрин этигэр-хааныгар инэринэн улаатыахтаах. Маныаха төрөппүт, детсад иитээччигэ, учууталлар уонна бүтүн уопсастыба сөптөөх усулуобуйаны тэрийиэхтээхпит, ирдэбили туруоруохтаахпыт, бэйэбит холобур буолуохтаахпыт. Манньык санаанан салайтаран, биһиги үөрэхпит кыһата балайда ситиһилээхтик үлэли-хамны олоһор. Оттон бэйэм үлэм туһунан билиһиннэрэр буоллаахха, мин колледжка 2000 сылтан этнопедагогика уроктарын бизирэбин. Ол кэмнэ бу предмет икки эрэ группага нэдиэлэҕэ биирдии чаас көрүллэрэ, нууччалы тылыннан ытыллара. Биһиэхэ үксүн тыа оҕолоро үөрэнэ кэллэлэр, бары кэриэтэ сахалар, биир эмэ сахалы билбэт, өйдөөбөт оҕо баар буолар. Дьэ ол иһин “бу предмети сахалы үөрэттэхпинэ ордук көдүүстээх, туһалаах буолсу” диэн түмүккэ кэлэммин, үһүс сылбар бэйэм санаам хоту программа суруйан, колледж салалтатыттан көнүл ылан, уроктарбын сахалы ытан барбытым. Бу үлэбэр биллиилээх этнопедагог К.С. Чиряев Ф.А. Васильевалыын онорбут программаларыгар тирэҕирбитим. Сүрүн сыалбынан эдэр дьонно саха тыынын, омук быһыытынан уратыбытын инэринин болдомтоҕо ылбытым. Бу уроктар көмөлөрүнэн учуутал буоларга уһуйулар устудьуоннар саха кинэн туттар дьоннорун - биир дойдулаахтарбыт М.К. Аммосов, И.Е. Винокуров; ССРС народнай учуутала М.А. Алексеев, үтүөлээх тренер Д.П.Коркин, биллэр-көстөр педагогтар К.С. Чиряев, Г.Е. Бессонов, сана суолу тэлээччи Н.А. Алексеева, норуот талааннаахтара А.Н. Филиппова уо.д.а. тустарынан; Самсоновтар династияларын, бастакы профессиональнай худуоһунньук И.В. Попов төрүччүтүн; киһи кыабын итэҕэтэр, онуоха үтүө холобур буолар Кыталык Уйбаан, Гоша Антонов уо.д.а. тустарынан ситилин билсирээлэр, китилин киһи хаачыстыбаларын чопчулууллар.

Итэҕэли духовнай сайдыы төрүтүн быһыытынан үөрэтэбит, саха итэҕэлэ өйү-санааны ыраастыыр, куһаҕантан тэйтэр, төрөөбүт айылҕабытыгар чугаһатар диэн үөрэтэбит. Маны таһынан эр киһи олоххо оруолун өрө тардар сыаллаах республикатааҕы хамсааһынна көхтөөхтүк кыттабыт; ыал буолуу, оҕо нитиитин боһуруостарыгар үлэни тиһигин быспакка ытабыт. Сахаларга ыал буолуу диэн сана олох аал уотун оттуу быһыытынан сыаналанар. Икки таптаһар сүрэх, кэмэ-кэрдитэ кэллэбинэ, олохторун суолун холбоон, дьэ кэргэн уйатын онгостоллор: кыыс оҕо сылаас хоонньулаах, холоонноох хотун доҕор буолар, эр киһи доҕорун нитэр, дьоллуур, эрэллээх ханы буолар аналын тутар.

“Үчүгэй ыал” аатын сүгүү - бу киһи-аймах олоҕун искусствотун саамай бастын айымньыта. Биһиги үлэлиир тэрилтэбитигэр ытык ыаллар элбэхтэр. Кинилэр олохторун сизиринэн, бэйэ бэйэлэригэр кэрэ сыһыаннарыннан, үтүө сизирдээх ыччаты ииппиттэринэн холобурга сылдьаллар. Ол курдук, 2005 сыллаахха 4 бастын-мааны ыалы ыныран аҕалан, эдэр дьону кытта көрсүһүүнү тэрийбиппит. Евгения Николаевна, Дмитрий Иванович Винокуровтар; Пера Михайловна, Алексей Алексеевич Степановтар; Эмма Ивановна, Иннокентий Романович Москвитиннар; Валентина Семеновна, Василий Петрович Ивановтар устудьуоннарга бэйэлэрин олоҕу көрүүлэрин, бэйэ-бэйэҕэ сыһыаннарын, оҕо нитиитигэр тус санааларын туһунан аһаҕастык сэнэргээбиттэрэ, эдэр дьонно сүбэ-ама бизирэн, бэйэлэрин баай уопуттарын бэрсибиттэрэ.

Биһиги үөрэхпит кыһата эдэр саас чабылхай өннөрүнэн суһумнаан, таптал сырдык изиитэ нитиэхтэнэр сирэ. Устудьуоннар истэригэр бэйэлэрин сыһыаннарын сокуонунан бигэргэтэн ыал буолбуттар үгүстэр. Саамай үөрүүлээҕэ, бу манна көрсөн, сөбүлэһэн, олохторун суолун холбоон, ыал буолбут эдэр дьон тапталларын биһигэр үлэли-хамны, айа-тута сылдьаллар. Ол курдук, Надежда, Владимир Слепцовтар; Елена, Андрей Осиповтар; Саргылана, Роман Петровтар; Мария, Сергей Колесовтар; Анна, Ньургустаан Жирковтар.

2005 сылтан эдэр дьэ кэргэн оскуолатын үлэлэтэбит, ыйга биирдэ тэрээһиннэри ытабыт. Үтүө холобур быһыытынан эттэххэ, республикатааҕы “Оҕо уонна аҕа” күрэхтэһии кыайыылааҕа буолбут Ю.А.Эверстовы, аҕа көлүөнэттэн П.М. Степанованы, орто көлүөнэттэн Н.А.Слепцованы кытта көрсүһүүлэри тэрийбиппит; быйыл Суоттуттан сылдьар төрөппүтүтүн, уран тарбахтаах мындыр киһини, туруктаах дьэ кэргэн Далбар Хотунун “Бастын тизргэн” номинацияга тиксидит ыал хаһаайкатын Е.И. Иванованы ыныран, маастар-кылаас ыттарбыппыт, “Вера” кулууп чилиэннэрин Суоттуга илдьэн, Евдокия Иннокентьевна дьэитигэр сырытыннарбыппыт, уһуйулааччыларын бастын үлэлэрин

көрдөрбүппүт; мань таһынан эдэр дьонно туһалаах лекциялары, трениннэри тэрийбиһпит.

Билигин этнопедагогикаҕа бэриллэр чаастар биллэрдик эбилиннилэр, 2005-2006 үөрэх дьылыттан этнопсихологияны сахалыы үөрэтэ сылдьабын. Програмабын Санаайа “Кинитийи сэхэнэ” диэн үлэтигэр олоһуран онорбутум, онно сыанабыл суругу филологической наука кандидата, “Кут-сүр” оскуола түһэ Л.А.Афанасьев-Тэрис биэрбитэ.

Мин иккис сыалбынан-сорукпунан саха тыла научнай эйгэбэ туттулларын кэнэтин буолар. Ол инниттэн 2002 сылтан сахалыы тылын суруллубут курсовой үлэлэри салайабын, 2005 сылтан Саха тылын нэдиэлэтин ытыгытын, быйылгы үөрэх дьылыгар Лингвистика нэдиэлэтигэр кыттыһан, саха тылын олимпиадатын ытыгытыт, “Аман өс” курэхтэһитин тэрийдибит. Ытыгытыт үс сыл иһигэр Саха тылын нэдиэлэлэригэр Дабылы, Тэриһи, Санаайаны, Эдьий Дораны куораттан таһааран устудьоннары кытта көрсүһүннэридибит, олохтоохтортон уруккута саха тылын учууталын, поэзияны таптааччылартан биирдэстэрин, улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин председателин Петрова М.В., олонхону толорорго холоно сылдьар учууталы Винокурова Н.С., республикаҕа биллэр үлэлээх фольклор куруһуогун салайааччытын Соколова Е.В., “Долина Энциэли в судьбе народа саха” кинигэ авторын Сивцева У.Д. уо.д.а. кытта көрсүһүүлэри тэрийдибит.

Саха тылын нэдиэлэтэ ытыгытыттан хоһоон суруйарга, айар үлэбэ холоно оҕолор баалларын билэммит, “Ыллык” литературнай куруһуогу тэрийбиһпит уонна 2006 сыллаахха “Истин эйи сиһирэ” диэн хоһоонор хомуурунньуктары бэчээттэппиһпит. Бу хомуурунньукка кирибит хоһоонору олохтоох автор В.В.Ушницкай - Сэки ырытытын улуус хаһыатыгар “Энциэлигэ” биэрэн бэчээттэппиһпит. Эдэр дьон онтон санаалара көтөбүллэн, айар үлэнэн дьарыктаныылара күүһүрдэ, билигин иккис хомуурунньук бэчээттэниэри сылдьар.

Устудьоннар билиилэрин кэнэтээри, кинигэбэ интэриэһи көбүлээри, Н.М.Рыкунов аатынан Киин библиотека үлэһиттэрин кытта бииргэ үлэлэһиһит, тематической биэчэрдэргэ кыттыһабыт.

Түмүктээн эттэххэ, үүнэргэ-сайдарга төрөөбүт тыл олус улахан суолталаах, кини атын тыллары баһылыырга тирэх, көмө буолуон сөп.

Төрөөбүт сахабыт тылын атарахсыппакка, улуу нуучча тылын кытта тэннэ тутан, дыдаппакка, намтата санаабакка, сыһыныдыбакка, салгыы сайдарыгар кыахта биэриэһин, омук быһытынан уратыбытын харыстыаһын уонна үүнэр-сайдар суолу тобулуоһун.

“Чолбон” N2, 2008 сыл, олунньу ый.

Чуораан тыһа чугдаарда

И.Е.Винокуров аатынан Намнааҕы педагогической колледжка ыам ыйын 24 күнүгэр тиһэх чуораан чугдаарда. Быйылгы үбүлүйдээх сылга үөрэхпит кыһатын күнүскү үөрэх көрүнүнэн 87 выпускник бүтэрэн, учуутал үрдүк аатын ылыахтара. Выпускниктар технология, черчение уонна уруһуй, эбии өрөхтээһин, технология уонна дизайн салааларыгар барыта 6 группанан тустаах программаны толору үөрэнэн түмүктээтилэр. Үөрэхтээһин салааларын сэбиэдиссэйдэрэ Д.М. Романова, Е.В. Никитина, О.Г. Готовцева выпускниктар 3-4 сыллаах үөрэннини бүтэрбиттэринэн, дипломнай үлэ бырайыагын көмүскүүллэригэр уонна государственной экзамен туттаралларыгар көңүл бэриллибитин туһунан директор бирикээһин ааһан интиннэрдилэр.

Биһиги билии-көрүү, үөрэх хаачыстыбата атын сыллартан итэбэһэ суох буоларыгар саарбахтаабаппыт – колледжпыт 45 сылынан сибээстээн учууталлар уонна устудьоннар хаһааннытааһар да өрө көтөбүллэн, санааларын ууран үлэлээтилэр.

Колледжка үөрэммит сылларын тухары наар туйгун сыанаҕа үөрэммит 12 выпускникка директор Е.В.Ядреева Бочуотунай грамоталары уонна сыаналаах бэлэхтэри туттартаата. “4”, “5” сыанаҕа үөрэммит 13 эдэр дьону директору үөрэх чааһыгар солбуйааччы А.А.Колодезникова эбэрдэлээтэ, өйдөбүннүк бэлэхтэри, суруктары туттартаата. Саамай түмсүүлээхтэринэн, үөрэххэ, уопсай үлэбэ үчүгэй сыһыаннаахтарынан 3 “Б” группа (куратор Н.К.Жиркова) билиниллэн, 2008 сылга “Бастын группа” аатын ылла, харчынан бириэмийэлэннэ. Кинилэри директору иитэр үлэбэ солбуйааччы Н.М.Жирков эбэрдэлээтэ, махтанарын биллэрдэ.

Үбүлүйдээх сылга 4 номинация олохтонон, “Бастын лидер” – Гаврильев Александр, “Эдэр чинчийээччи” – Колодезников Михаил, “Бастын спортсмен” – Деляев Василий, “Талааннаах ыччат” – Винокурова Гульнара буоланнар, үөрүүлэрэ үрдээтэ, кыайыы өрөгөйүн биллилэр. Салгыы библиотекарь М.Н.Гаврильева “Бастын ааһааччы” ааты Александрова Дарияҕа инэрдэ, Т.Г.Афанасьева “БИННИС” чилиэннэрин, П.Д.Байанаева “Ыллык” литературнай куруһуок, “Вера” кулууп, дуобат куруһуогун бастыггарын, Л.С.Алексеева уонна К.Д.Москвитина уопсайдарга олохтоох активистары бэлэһэтэн, өйдөбүннүк бэлэхтэри, суруктары туттартаатылар.

СР үөрэҕириитин туйгуна, РФ орто анал үөрэхтээһинин Бочуоттаах үлэһитэ Л.С.Алексеева сылын ахсын бастын общественника бэйэтэ олохтообут истипиэндийэтин туттарар. Быйылгы истипиэндийэтин 2 “И” куурус устудьонката Анастасия Дьяконова ылла. Бу кэнниттэн бастагы

куурус устудьоннара выпускниктарга тыыннаах сибэккилэри, өйдөбүннүк бэлэхтэри туттардылар.

Куратордар ааттарыттан У.А.Аввакумова, выпускниктар ааттарыттан үөрэх туйгуна Канаева Оксана харда тылы эттилэр. Выпускниктар учууталларыгар, иитээччилэргэ, бары үлэһиттэргэ сибэкки дьөрбөлөрүн туттардылар.

Тиһэх чуорааны чугдаардар үрдүк чиеэ Тихонов Иванна уонна Винокурова Гульнараҕа тигистэ, кинилэр бочуоттаах эргири онороллорун тухары ытыс тыаһа сэллээбэккэ иһилиннэ, үөрүүлээх музыка ньиргийэн олорто.

"Эңсизли", 2008 сыл, ыам ыйын 31 күнэ

I. ХОҥООННОР

Эбэбэр

*Тапталаах эбэм Макитова Прасковья
Егоровна сырдык кэриэһигэр*

Күн сириҥ сырдыгыҥ кытары сырсыһан,
Хас биирдии тымырым устунан тарҕанан
Мин эппэр-сүрэхпэр тилэри инмитэ
Эбэкэм Барыскыай алгыстаах таптала.

Тапталыҥ биһигэр улааппыт буоламмын,
Оҕо саас күннэрим чаҕылхай өгнөөхтөр,
Эн таптыыр хараххар мин тупсан көстөрүм,
Ортоһуор киһи мин сонньууа саныырым.

Тыыннааххар атаахтык таптыырым Эйигин,
Наар көмө, наар тирэх эрэйэн тийээрим,
Суох буолтун кэнниттэн дьэ кэлэн өйдүүбүн
Эн эмиз көмөҕө наадыбыт буолуоххун.

Сыл-хонук түргэнник аастабын аайытын
Эн ыараан иһэрин, Эн ыарыын элбиирэ,
Ону ол диэбэккэ бэйэмсэх санаабар
Наар тыыннаах сылдыаххар баҕарар да этим.

Олоҕу олоруу кытаанах сокуоннаах -
Эн кэмин кэлбитэ, суох буолтун бу Сиргэ,
Эт-эттиин соһуйан, уолуйан хаалбытым,
Үрүн күн сырдыга бүрүллэн ылбыта.

Эбэкээм, эбэкэм эрэйдээх, бырасты -
Өлүүнү кытары көрсүһэр ыар чааскар
Аттыгар мин суоҕум. Арааһа,
Ыарыыгыҥ сүүс төгүл чэпчэтиэм хааллаҕа.

Ону суох, Дьылҕа Хаан атыннык дьаһайан,
Кэмсинии, хом санаа дууһабын элийэр,
Билбэппин төһө өр бу маннык буолуоҕун.
Быраһаай, эбэкээм, мин санаам санныыара.

1986 сыл, олунньу, Амма, Сулгаччы.

* * *

Оо, таптал!
Эйгин хойулар дьон бары,
Эдэрдийн-эмэниин биэр тэнник
Эн кыаххын, кутаафын билэллэр.

Эн итин, эрчимнээх сүүрээнин
Этинни охсуллан, сохутан
Көнүллүк көнгүтэ сүүрэлээн,
Күөрчэхтин ытыйда дууһабын.

Мэник тыал дьайытын санатан
Сүрэфим өрүтэ мөхсүөлүүр;
Мээнэбэ долгуйбат бэйэтин
Ууларан, бүтүннүү бас биллин.

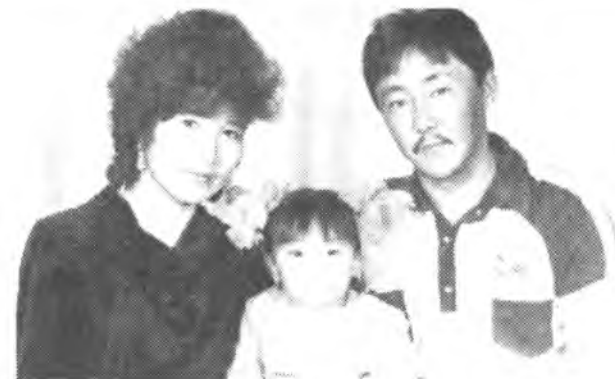
Алыптаах изийини билинэн,
Атынна наадыбат сүрэфим
Аттыбар аалсыһар дьоннортон
Арааран, Эйгин сэнээрэр.

Тапталга билиммит кизһэбин
Хараһпар мэлдытин көрөбүн,
Кэннигэр суруктаах хаартыска
Мэлдытин миигинниин буолуоҕа.

Сонһуйа, харааста түһэбин,
Күһүнгү кизһэни санаат да:
Эн онно тонкуруун да этин -
Сохуйдум, хомойдум да этэ.

Ыраахтаан Эйгин көрөммүн,
Ахтыбыт сүрэхпин уоскутуом,
Хомойбут хараһпын саһыаран,
Ааһыабым мин сири көрөммүн.

1982 сыл, сэттинньи, Бартыһаан.

Кэргэммэр

Бу эмиз Эйгин санааммын,
Көтөбүн тулалыыр эйгэттэн,
Курустук куоҕайбыт кубаны
Уруулуу сонһуйа көрөбүн.

Кэмчилиир иһирэх тылларгын
Кичэллик сүрэхпэр тутатын,
Биһириир, эйэргиир санаабын
Бу баардык мэлдытин истэбин.

Арай мин Эйизхэ тапталбын
Уу гынан таннары сүөкүүр буол -
Сир-дойду күөлүнэн бүрүллэн,
Күөгэйэ-нусхайа устуоҕа.

Арай мин Эйизхэ тапталбын
Быа гынан субуйа тартынар -
Сөбүмэр улахан Сир шарын,
Итэбэй, хаста да эргийиз.

Ол эрэн мин истин изийибин
Кэрэгэй, намыһах диэтэргин,
Күүспүнэн сүрэххин күрүөлээн
Эйгин мин тутар кыаһым суох.

1985 сыл, тохсунньу 5 күнэ, Бартыһаан.

Учуутал үлэтин туоһута - үтүө дьон

*СР үөрэҕиритин туйгунугар
Дьяконова Гертруда Афанасьевнага*

Учуутал үлэтин туоһута - үтүө дьон.
Эдэр да, эмэн да буолбутун иннигэр
Хас биирдин үлэһит сүрэҕин түгэҕэр
Эрэбил Эн тиксизэн миэстэҕэ, Учуутал!

Эн билиинг, култууран, олоххо дьулуруун
Хас биирдии үөрэтэр оҕоҕор инэннэр,
Кэм-кэрдии кээмэйин хардыыта өлбөөрпөт,
Учуутал, Эн ааккын, мөссүөнгүн!

Ол иһин учуутал идэтин талбыттар
Куннээҕи олохпут бытархай мөккүөрүн,
Өй-санаа күүһүнэн кумуйа тутаннар,
Холобур буоларга дьулуһуох тустаахпыт.

Ыччаты сырдыкка сыһыарар ыралаах,
Кырдыкка кытыарар, үтүөҕэ угуйар,
Үрдүккэ ытыарар дыкти-күүс сүбэлээх
Учуутал дууһата күн-айы буолуохтаах!

Сайдыылаах саҕахха хардыыны бэлэмнээн,
Кэлэр кэм кэскилин тэрийсэр улэлээх,
Үүнэр күн тускулун уурсуһар аналлаах
Учуутал идэтэ - кэмнэммэт үрдүк дьол!

Кизн өйтөн, ип-итии сүрэхтэн хатыллар
Кэскили түстэһэр учуутал олоҕо -
Бу үлэ үөһүгэр анаммыт олоххо
Бокулуон ууруоҕун, махтана, долгуйа.

1987 сыл, алтынньы. Салбаң.

***

“Сыл - хонук” дирилэрэ дьэ кырдык:
Уон сылбыт аастаҕа түргэнин!
Бу быйыл көрсөбүт Эн күннүн
Үс оҕо дьонноро буоламмыт.

Уон сылбыт анараа өттүгэр
Эн биһи уоллаах кыыс этибит,
Тапталбыт ип-итии суоһуттан
Дууһабыт бүтэйдии үөрэрэ.

Ол кэмгэ таайбата сүрэхпит
Ханнык-туох мэхэйдэр, харгыстар
Олохпут суолугар тоһуйан
Дьолбутун тургутан көрүөбүт.

Уон сылбыт аастаҕа түргэнин!
Бу кэмгэ ыал буолан олорон
Айаас ат тэһинин туттубут,
Саналы олоҕу туттубут.

Ийэлээх аҕаны үтүктэн
Оҕолор олоххо киирэллэр;
Холумтан быһаарар оруолун
Өбүгэ саҕаттан билиллэр.

Кэнчээри ыччаппыт кэскилин
Эн биһи сыһыаммыт түстүүрүн
Ханнык да түгэнгэ бигэтик
Эн биһи умнуо суох тустаахпыт.

1994 сыл, ахсынньы 1 күнэ. Салбаң.

***

Мин куйаар сорбото буоларбын,
Мин кутум ыраахха тайыырын
Дьиктиргии, биһирии иһиттим,
Мин билиим биир кэрдиис үрдээтэ.

Мин куйаар сорбото буоларым
Туруору ситимнэ дьулуһан
Күннээби бытархай мөккүөргэ
Тимирбэт суоллары торумнуур.

Мин куйаар сорбото буоларым
Бэйэбин диринник үөрэтэн,
Сирдээби аналбын толору
Ситэрбэр эрэли үөскэтэр.

Мин куйаар сорбото буоларым
Кырабын дэнэри утарар,
Хас биирдии киһиэхэ улуу күүс
Кистэнэ сытарын туоһулуур.

Мин үүнүүм, мин билиим таһыма
Үлэбэр, бар дьонно сыһыаммар
Илгэлээх ардабы санатан
Айары-тутары түстүөбэ.

21.11.2000. Нам.

***

Коллегабар
Прокотьева Людмила Алексеевнага

Бизээн саас этигэн хомустуу
Ис эйгэн далайын долгутта,
Ис киирбэх, номофон бэйэбин
Ураты изйиинэн толордо.

Сыл-хонук түргэнник субуһан
Бизээннин бэлиэтиир кэм кээлтин
Бэйэн да дьиктиргии санаангың,
Бэйэбин кэтэнэн эрдэбин.

Эйэбэс мичээрин суһума
Эн кэрэ мөссүүннүн киэргэтэр,
Ис кэрэ сизмэбин сандаардан,
Эдэргэр түһэрэн ылаттыыр.

Бу үйэ анардаах кирбиини
Эн дьоһун бэлэхтээх көрсөбүн -
Сирдээби аналгын ситэннин,
Ийэбин, маастаргын, дьүөгэбин.

Дьөбүргун Эн таба тайанан,
Чочуйан, талааннаах дэттэрэн,
Үлэттэн үөрүүнү сомсонгун
Бар дьонун уруйун туттабын.

Эйиэхэ, бэрт сэмэй киһиэхэ
Эбэрдэ эриkkэс тылыгар
Ис сүрэх изйиитин ингэрэн
Бу бэлэх-кэһиини уунабын.

Дьоллоох буол, кырдыыма, ыалдыыма,
Алгыбын:
Эн баҕан барыта туолуохтун,
Эн санаан ситэри ситиэхтин! Дом!

05.03.2001. Нам.

* * *

Күнү күн, сылы сыл солбуйан,
Ахсым ат айанын санатан,
Олус да түргэнник ааһаллар
Дьыл кэмин кээмэйэ - хонуктар.

Ол эрэн түгэни уһатар,
Кэм-кэрдии хаамыгытын бытаардар,
Үөрүүнү-көтүүнү үрдэтэр
Албас баар дэһэллэр норуокка.

Өскөтүн олохпут хас биирдии түгэнин
Мунутуур кыагынан туһанар буоллахха,
Кыраттан үөрүүнү, дуоһуйуу чыпчаалын
Дабайар, ситиһэр талааннаах буоллахха -

Өй-санаа күүһүнэн дыктини ситиһэн,
Кэм-кэрдии кээмэйин сокуонун утаран
Кырдыбат, кэхтибэт дууһалаах буолуохпут;
Олорбут олохпут чабылхай өгнөнүө.

Дьэ онон, доҕоттоор, хас биирдии түгэни
Мунутуур кыагынан туһанан иһиэбин;
Кыраттан, ааһартан санааны түһэрбэт
Кизн-холку буоларга дьулуһа сатыабын.

24.03.2001. Нам

* * *

Дьарыкпыт темата: “Сибэкки”. “Күн”. “Кустук”.
Сананы, дыктини билээри,
Сайыына сипсийэр хоһоонун
Мин кулгаах, мин харах буоламмын
Болҕойон олорон истэбин.

Сибэкки эриэккэс кэрэтин,
Сибэкки изйини саҕарын,
Сибэкки дьөрбөтүн туттарыы
Билини бэлиэтэ буоларын
Билэбин. Мөккүөр суох. Өйдүүбүн.

Аан бастаан иһилли олорон,
“Сибэкки туһунан дьэ тугу
Сананы, саналыы көрүүнү
Арийыах бэйэккэм эбитэй,”-
Диех курдук көтүмэх санаалар
Кыл түгэн кэриэтэ
Мин өйбөр охсуллан аастылар.

Сайыына икки тыл күүһүнэн
Нууччалыы, сахалыы хоһуйан,
Ол кэннэ бэйэтэ быһааран
Ырыгыты ыппытын кэнниттэн,
Дьэ өйдөөн, анааран көрбүтүм -
Кистэлэн, сүр күүстээх, дыктитлээх
Сибэкки суолтата кизн эбит:

-Кинилэр, ис көңүл уруйун тутаннар,
Симиттэр дин тугун билбэттэр,
Кимтэн да тугу да күүппэккэ
Үүнэллэр, хараҕы үөрдэллэр.
Ол иһин хас биирдии сибэкки
Ситэри-хотору кэрэлээх,
Ураты дьэргэлгэн суһумнаах,
Долгутар, сөхтөрөр алыптаах.

-Бу кэннэ кинилэр биһиэхэ
Санатар эбиттэр чуолкайдык
Кэм-кэрдии ыйааҕа туоларын,
Туох бары аналлаах буоларын.
Түгэни куоттарбат туһугар
Сэргэхтик туттунар ордугун,
Күнтэн күн субуллан ааһыыта
Кэхтиини мэлдьэһэр кыах суоҕун.

Кустугу, бу өгнөөх дьурааны
Оҕолуун-уруулуун, барыбыт
Биһири, кэрэхсии көрөбүт,
Дууһалыы көннүүөрэн ылабыт.
Кинини мин урут саныырым

Эрэли үөскэтэр символ диэн.
Онтукам, эргитэн көрдөххө,
Бу көстөр эйгэттэн ураты
Көстүбэт эйгэ баар буоларын
Дакаастыыр, санатар эбит ээ.

Үрдүк күн туһунан билэбит,
Киниэхэ үнэбит-сүктэбит,
Кэрэни кининэн тэнниибит,
Ырыаҕа-хоһоонно туойабыт.
Ол эрэн уһууаан кэнниттэн
Күн курдук тугу да сирбэккэ,
Кими да матаран кээспэккэ,
Барыны баарынан ылынар
Барыстаах буоларын өйдөөтүм.

Нам, 2000 сыл

Сайыына, ньургуһун курдуккун

Сайыына, сайдыыны айхаллыыр,
Сырдыгы сыдыайар баайдааххын;
Билиигин-көрүүгүн тарҕатан,
Бииртэн биир кирбиини ылабын.

Эн бэйэн Үөрэҕин суотунан
Баараҕай аал луук мас буолуобун,
Оттон мин көрүүбэр, Эн олус
Ньургуһун сибэкки курдуккун.

Ньургуһун нарынын-намчытын,
Сырдыгы уруйдуур дьылҕатын,
Тон буору тобулар сүр күүһүн
Эйиэхэ дьүөрэлини көрөбүн.

Ньургуһун сибэкки барахсан
Хас биирдии киһини долгутар;
Сандал саас чаҕылхай көстүүтэ
Айылҕа биир дьикти айыыта.

Ньургуһун - бастакы сибэкки
Атыттар кэнники тыллаллар.

“Бастакы” диэн тылга түмүллэр
Тэнэ суох, бастын диэн өйдөбүл.

Баҕарыам этэ мин Эйиэхэ
Бар дьонун үйэлээх махталын;
Алгыс тыл иһирэх изиинитэ
Эйигин кынаттыы туруоҕун.

Сыралаах Эн үлэн түмүгэ
Кэнэҕэс ыччакка түмүллэн,
Сырдыкка, кэрэҕэ тардыһыы
Күнтэн күн күүһүрэн иһиэҕин.

Нам, 2000 сыл

* * *

Оо, киһи, уустуккун даҕаны!
Эйигин ким ситэн билиэҕэй,
Үрүнгэ-хараҕа арааран
Кэрдиилээн-кээмэйдээн бизирэҕэй!

Оо киһи, дьиктигин даҕаны!
Тас эйгэн, ис эйгэн дирингэн -
Эн саныыр, Эн өйдүүр кээмэйин
“Бу бачча, ол оччо” диэн буолбат.

Оо киһи, кыахтааххын даҕаны!
Эн санаан күүһүнэн ыраахха кыырайан,
Айылҕа кистэлэн күүстэрин арийан,
Өркөн өй суолларын тобула тураҕын!

Оо киһи, арааскын даҕаны!
Айылҕа маанылаах оҕотоо,
Өй-сүрэх күүрүүтүн туһанан,
Үөрүүнү үксэтэр үгэскин,
Кэрэни кэрэхсиир кэриннин
Үйэлэр тухары күөрэтэн,
Сырдыгы саҕаргын умнума!

15.04.2001. Нам.

* * *

Таптал уохтаах кымыһын
Айах тутан эрэрдии
Нарын иэһи күлүмүн
Кумааҕыга тihэммин,
Улуу таптал ырыатын
Саталлаахтык туойдарбыан!
Орто бараан дойдуга
Киһи буолан төрөөбүт
Аналыгым кэрэтиэн,
Сиздэрэһин эбитизэн!
Мин түөһүм иһигэр
Нохтолоох сүрэҕим тапталтан
Эппэнниир, сүр күүскэ тэбиэлиир,
Айыаҕын-тутуоҕун баҕарар.
Хараҕы саататар
Сүһүмнүүр сарыалтан,
Нарыннык нуоҕайбыт
Сибэкки ньууруттан,
Үрдүк күн илгэлээх утаҕын күүһүттэн
Астыныы, дуоһуйуу муоратын сомсобун.
Таптыбын барыны: тулалыыр эйгэбин
Бэйэбин, кэргэммин, үс көмүс чыычаахпын.

Мин чугас дьоннорбун,
Аймахпын-уруубун,
Бар-дьону барытын таптыбын.
Бу кэрэ туруктан
Мин дууһам көннүөрэр,
Тулабын сып-сырдык уотунан сандаардар,
Күн-айыы санаанан сүрэхпин угуттуур,
Олобу уруйдуур тэtimi тутабын.

Нам, 2001 сыл

Уолбутугар Ньургустаанна

Төрөөбүт күнүгүнэн, Ньургустаан!
Дьөһөгөй сылыгар уон аҕыс саастанар
Үтүнү түстүөхтээх дин бигэ эрэллээх
Аныбыт Эйиэхэ бу манньк тыллары:

Санааҕар тутума - ардыгар кыһыран
Кытаанах тыллары ыһыктар кэммитин,
Өй-санаа чыпчаалын дабайдар ханнык дин
Баҕара саныбыт, эрэнэ күүтэбит.

Сокуоннай да сааскын туолбутун иннигэр,
Туох баартан хаххалыыр, көмүскүүр санаалаах
Таптыбыт Эйигин ураты иэһинэн,
Бастакы оҕону маанылыыр сизэринэн.

Алгыс тыл арчылыыр алыптаах дорҕооно
Кыаххар кыах, күүскэр күүс эбиэхтин Эйиэхэ
Олобун усталаах туоратын тухары
Дьол, үөрүү кыымнарын дэлэйдик саҕахтын!
Дом!

30.05.2002. Нам.

Ийэ күнүгэр

Дьахтар буолан айыллыбыт
Аналгытын толорон,
Ийэ буолар дьолу билбит
Дьүөгэлэрбэр эбэрдэ!

Ийэ баара дьиэбэ-уокка
Сылааһынан илгийэрин,
Тыынар-тыыммат эттиктэр
Эйэргэхэ түһэллэрин,

Туох баар бары оннун булан
Сааһыланан барарын
Оҕо аймах төрүөбүттэн
Билэр, таайар, сэрэйэр.

Манньык үрдүк аналы
Дьиэгэ суохтук толорор
Уустуктардаах буоларын
Бары бэркэ билэбит.

Ийэ күнүн туһанан
Баҕарабын эһиэхэ
Сырдык санаа сыдыаайын,
Үрдүк таптал күлүмүн.

Оҕолорбут тустарыгар
Сырдык ыра санааланан,
Сылайбакка, салгыбакка
Түбүгүрэ сылдыһабын!

Илья Егорович Винокуров 110 сылыгар

Күнү күн солбуйан, дьыл-хонук субулар,
Бииртэн биир сизэтиһэн үүнэллэр түгээнэр -
Сорохтор бүгэллэр, сүтэллэр, умнууга хаалаллар,
Сорохтор дьон-норуот өйүгэр хатанан хаалаллар.

Син эмиэ ол курдук, хас биирдии бэйэбит
Олорбут олохпут Дьылба Хаан хараҕар
Хайдах-туох бэлиэнэн, ханнык-туох өгүнэн
Суруллан хаалыабын билгэлиир биллибэт.

Ол эрэн инники олорбут көлүөнэ
Хайдах-туох олон аасытын ырытан,
Ким ханна сыыспытын, ким ханна таппытын
Кэнниттэн үөрэтэн, чинчийэн билэбит.

Мин бүгүн хоһооммор хоһуйар киһибин
Аһыйах тылынан сээрэгири буоллахха -
Борустуой төрүттээх, уһун-киэн толкуйдаах
Сүүс уонун бэлиэтири киэн туттар киһибит.

Нам сири буоругар айыллан үөскээбит,
Дьон-норуот дьылбатын чэпчэтэ сатаабыт,
Биллиилээх политик, биир бөдөн деятель
Олорбут олоҕун сырдата түһүөбүн.

Суох буолтун ырааттар даҕаны, Эйигин
Биһиги ахтабыт толору ааккынан,
Ол курдук олорбут олоҕун түмүгэ
Уонунан сыллары курдатты сыдыаайар.

Бэрт эрдэ тулаайах Эн хаалбыт буолангың,
Оҕо саас күннэрин болоорхой өгнөөхтөр -
Үс сааскар суох буолта Эн айбыт аҕаккан,
Харабын сүтээртэ күн-күбэй ийэккэн.

Ону ол дизбэккэ, аһыга иннигин биэрбэккэ,
Сырдыкка сыстангың, сайдыыны ситэннин,
Үрдүкү салайар үлэбэ тийэннин,
Дьон-норуот туһугар үлэлээн барбытын.

Үөрэби, сайдыны, доруобай буолууну
 Дьяныһан тураннын Эн өрө туппутун.
 Сут дьылга борустуой норуоту өйөөнгүн
 Элбэх дьон махталын ылаххын ылбытын.
 Төһө да буор кутун суох буолтун иннигэр,
 Хас биирдии сахабын дэнээччи сүрэхэр
 Чабылхай сулустуу, сырдыкка ынгыра
 Эн бааргын, тыыннааххын, холобур буолабын.

2005 сыл, олунньу ый. Нам.

Биһиги Зинабыт барахсан

*Норуот маастарыгар, культуура уонна
 үөрэҕирин туйгуннарыгар, учууталлар
 учууталларыгар, Нам селотун Ытык
 кинитигэр Понохова З.Д.*

Биһиги Зинабыт барахсан
 Сунтаарды кизн-холку көбүстээх,
 Нап-намын энээркэй куоластаах,
 Кэрэни үксэтэр мөккүөрдээх.

Биһиги Зинабыт барахсан
 Сып-сырдык, номоҕон бэйэлээх,
 Кими да хомоппот дьүккүөрдээх,
 “Тып курдук иистэнэр үгэстээх.

Кэм-кэрдии кээмэйин хардыгыта
 Эн сааскын чуо аахтар даҕаны,
 Эн өссө кизркэйэн иһэбин,
 Килбиктик мичийэн ылабын.

Төрөөбүт күннүнэн ситимнээн
 Эбэрдэ тылларын аныбыт,
 Тоҕоостоох түгэни туһанан
 Махталы-таптала этэбит.

Эйэбэс майгылаах буолангын,
 Идэбин Эн сөпкө талангын,
 Үлэттэн үөрүүнү сомсонгун,
 Кэхтибэт кэрэлээх эбиккин.

Кизн туттар, сөбүлүүр киһибит,
 Кырдыар дизн эн тугун билимэ:
 Айылба сокуонун утаран
 Күүскэр күүс эбиллэн иһиэхтин.

Баҕара саныбыт Эйизэх
 Байылыат, уйгулаах олобу;
 Эн баҕан барыта туолуохтун,
 Эн санаан барыта ситиэхтин!

2006 сыл, сэттинньу ый. Нам

* * *

Учуутал үлэтин соруга -
 Үрүнү-хараны араарар,
 Үтүөбэ-кэрэбэ дьулуһар,
 Үүнүүнү-сайдыны тутуһар,
 Үтүөкэн дьоннору үүннэри.

Учуутал үлэтин туоһута -
 Үөрөппит-такайбыт ыччата
 Олох кизн аартыгар тахсыыга
 Үчүгэй бэлэмнээх тийиитэ;
 Ханлык да соһуччу түгэннэ
 Мэлдьитин кыайыылаах тахсыыта.

Учуутал үлэтин түмүгэ -
 Оҕо саас үөрүүтүн үксэти,
 Дьол-соргу таһымын үрдэти,
 Дьон-норуот махталын ситиһии,
 Үчүгэй учуутал дэттэри.

30.04.2008. Нам.

ИНИНЭЭБИТЭ

Аан тыл	3
Аввакумова У.А. Ыччат үүнэр-сайдар суолун тобулууга	5
I. Ыстатыйалар	
<i>Үөрэнээччилэрэ ситиһилэнэн кэлдилэр</i>	6
<i>Олонхо-саха омук тылын биһигэ</i>	8
<i>Уол оҕо - норуот кэскилэ</i>	9
<i>Тутар этэрээт: ыстаал манна хатарыллар</i>	11
<i>Бэйэлэрин кылааттарын киллэрдилэр</i>	13
<i>Хас биирдии саха сүрэгэр</i>	14
<i>Наставник молодежи</i>	17
<i>Турсынай Оразбаева сахалыы ыллаата</i>	19
<i>И.Е.Винокуров аатын сүгэр технология уонна дизайн</i> <i>Намнаагы педагогической колледжыгар</i> <i>И.Е.Винокуров 110 сылыгар ананан ытыллыбыт тэрээһиннэр</i>	21
<i>Кынаттыыр поэзия уонна айыы суола</i>	26
<i>Хомус ууһа Хотуоһан</i>	28
<i>Уһулуччу дьылгалаах киһи</i>	32
<i>Омуктан үтүөнү үтүктүөххэ</i>	38
<i>Соһуччу түмүктэр</i>	41
<i>Доруобуйа күннэригэр</i>	43
<i>Поэт талааныгар сүгүрүйэн</i>	45
<i>Көрсүһүүлэр</i>	46
<i>Саха омуга сайдарын туһугар</i>	47
<i>Чуораан тыаһа чугдаарда</i>	51
I. ХОҕООННОР	
<i>Эбэбэр</i>	53
<i>Кэргэммэр</i>	55
<i>Учуутал үлэтин туоһута - үтүө дьон</i>	56
<i>"Сыл-хонук" диһллэрэ дьэ кырдьык...</i>	57
<i>"Мин куйаар сорҕото буоларбын..."</i>	58

<i>"Бизһэн саас этигэн хомустуу..."</i>	59
<i>"Күнү күн, сылы сыл солбуйан..."</i>	60
<i>"Дьарыкпыт темата "Сибэкки. Күн. Кустук." ..."</i>	60
<i>Сайыына, ньургунун курдуккун</i>	62
<i>"Оо, киһи, уустуккун даҕаны!..."</i>	63
<i>"Таптал уохтаах кымыһын..."</i>	64
<i>Уолбутугар Ньургустааңна</i>	65
<i>Ийэ күнүгэр</i>	66
<i>Илья Егорович Винокуров 110 сылыгар</i>	67
<i>Биһиги Зинабыт барахсан</i>	68
<i>"Учуутал үлэтин соруга..."</i>	69

СХНН Зөвлөхөдөдө райондун
этнолоогической отдел, ИИСЭИИС
районд, Культура отдел, «Наура
зогтоод», «Индус» литературной
түрүүдүр

Исеме түрүүдүр:
«НУРА КУЛУНО»

Учурдундагы датта: _____

Учурдундагы датта: _____

Исеме түрүүдүр: _____

Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____
Исеме түрүүдүр: _____

Исеме түрүүдүр: _____

Нурба, 1999 г.

- 1989 сыллаахха Нурбага
ытыллыбыт поэзия
түһүлэгитигэр ыныры сурук
- 2008 с. XVI эдэр
суруйааччылар сүбэ
муньахтарын кыттылаахтара.
- И.Е.Винокуровка анямьт
хоһоон иинн бэрилинбит диплом

50,-

Байанаева Прасковья Дмитриевна
Санаам дальн арийан

*Редактор: Е.В.Ядреева, Г.А.Овчинникова.
Компьютерная верстка: Е.С.Стручков*

Подписано в печать 1.10.2008. Формат 60х90/16.
Бумага офсетная. Усл. печ. л. 3. Тираж 100 экз.
Издательство НПК ТИД РС (Я)